

Marek Kulik*

Wyrok łączny w praktyce sądowej w latach 2012–2013

1. WSTĘP

Badania dotyczą tematu zgłoszonego przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego działającą przy Ministrze Sprawiedliwości. Celem badania jest dokonanie ustaleń dotyczących orzecznictwa sądów powszechnych (rejonowych i okręgowych) w zakresie wyroku łącznego. W szczególności badanie uwzględnić miało ustalenie, z czyjej inicjatywy został wydany wyrok łączny, a także jaki był poziom znajomości akt postępowania, w których zapadły kary jednostkowe. Badanie miało ponadto doprowadzić do ustalenia, jakie zasady wymiaru kary łącznej są w praktyce stosowane, a co za tym idzie – jaki jest stosunek kary łącznej do kar podlegających łączeniu. Badanie polegało na analizie akt sądowych, poprzedzonej analizą teoretycznoprawną. Badaniom poddano 512 spraw, wylosowanych spośród 6.154, których sygnatury zostały nadesłane w odpowiedzi na skierowane do sądów pytanie o sygnatury spraw o wydanie wyroku łącznego rozpoznane w latach 2012–2013. Spośród nich wybrano 15 do indywidualnego zaprezentowania, kierując się dwoma rozbieżnymi kryteriami – prezentowano przykłady spraw typowych, a także sprawy najbardziej nietypowe.

Prezentację wyników badań rozpoczyna część teoretyczna. Z uwagi na to, że analizowana problematyka ma istotny aspekt materialnoprawny i procesowy, słuszne wydało się odrębne potraktowanie problematyki materialnoprawnej i procesowej. Ponieważ instytucje kary łącznej i wyroku łącznego uległy modyfikacji w 2015 r., a badania obejmują okres przed tą modyfikacją, konieczne było odrębne zaprezentowanie stanu prawnego obowiązującego w okresie objętym badaniami, a następnie zmian. Okoliczności te narzuciły strukturę części teoretycznej, w której kolejno omawia się uregulowanie kary łącznej w okresie objętym badaniami, następnie postępowanie o wydanie wyroku łącznego w okresie objętym badaniami, dalej modyfikacje kary łącznej dokonane ustawą z 20.02.2015 r., wreszcie zmiany w zakresie postępowania.

Po części teoretycznej następuje prezentacja wyników badań empirycznych, w której zwraca się szczególną uwagę na elementy wskazane jako cel badania.

* Dr hab. Marek Kulik jest adiunktem na WPiA Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Katedra Prawa Karnego i Kryminologii.

Prezentacja wyników nawiązuje do dokonanych zmian ustawodawczych, wskazując, jaki jest spodziewany wpływ nowelizacji na poszczególne zmienne.

Po prezentacji wyników badań empirycznych następuje prezentacja wniosków wpływających z badań. Wreszcie na zakończenie – zgodnie z przyjętym w raportach opracowywanych w ramach działalności Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości zwyczajem – zaprezentowanie wybranych stanów faktycznych.

2. CZĘŚĆ TEORETYCZNA

2.1. Uwagi wstępne

Instytucje kary łącznej i wyroku łącznego zostały poważnie zmodyfikowane ustawą z 20.02.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw¹. O ile na tle stanu prawnego istniejącego przed wejściem w życie wspomnianej ustawy nie było wątpliwości, że wymierzenie kary łącznej jest skutkiem zaistnienia rzeczywistego realnego zbiegu przestępstw (który jednocześnie nie jest ciągiem przestępstw), a wyrok łączny określa procesowy sposób jej wymierzenia w wypadku, kiedy o przestępstwa pozostające w zbiegu rzeczywistym realnym nie orzeka się w tym samym postępowaniu, o tyle po jej wejściu w życie można żywić wątpliwości, czy realny zbieg przestępstw w ogóle jest warunkiem wymierzenia kary łącznej. Podkreślić należy, że badaniami zostały objęte orzeczenia w sprawach o wyrok łączny wydane przed wejściem w życie ustawy z 20.02.2015 r. Dlatego prezentacja konstrukcji kary łącznej nastąpi tak, by okoliczność tę uwzględnić. Najpierw zaprezentowany zostanie kształt kary łącznej przed wspomnianą nowelizacją, z zasygnalizowaniem podstawowych elementów, które są istotne na gruncie stanu, który zaistniał po wejściu w życie nowelizacji. Potem wskazane zostaną podstawowe zmiany, poczynione ustawą z 20.02.2015 r., ze wskazaniem elementów istotnych dla badań. Następnie przedstawione zostanie postępowanie o wydanie wyroku łącznego przed nowelizacją, a na końcu zaprezentowane będą zmiany w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego wprowadzone wspomnianą nowelizacją.

2.2. Materialnoprawne podstawy orzekania kary łącznej w okresie objętym badaniami

Podstawą wymierzenia wyroku łącznego było zaistnienie realnego rzeczywistego zbiegu przestępstw. Zgodnie z art. 85 k.k., w brzmieniu sprzed wejścia w życie ustawy z 20.02.2015 r., jeżeli sprawca popełnił dwa lub więcej przestępstw, zanim zapadł pierwszy – chociażby nieprawomocny – wyrok co do któregośkolwiek z nich i wymierzono za nie kary tego samego rodzaju, lub inne, podlegające łączeniu, sąd orzekał karę łączną, biorąc za podstawę kary orzeczone za poszczególne przestępstwa. Konieczne było zatem, by zaistniał rzeczywisty, realny zbieg przestępstw, polegający na tym, że sprawca popełnił dwa lub więcej przestępstw, zanim zapadł pierwszy – chociażby nieprawomocny – wyrok za którekolwiek z nich. Oczywiście punktem wyjścia jest w danym wypadku stwierdzenie, że zaistniały zbieg

¹ Dz. U. 2015, poz. 396.

przestępstw nie jest pomijalny, ale realny. Tylko w takim wypadku istniała możliwość (i konieczność) orzekania kary łącznej.

Jako cel instytucji kary łącznej przyjmuje się założenie, że proste zsumowanie orzekanych kar (czy też ich wykonywanie po kolei) nie jest racjonalne z punktu widzenia celów polityki kryminalnej². Przyjmuje się, że wykonywanie kar jedna po drugiej nie uwzględnia prewencyjnej funkcji kary i konieczności jej indywidualizacji³, a także że represja karna jest w takim wypadku zbyt surowa, gdyż w gruncie rzeczy mamy tu do czynienia z progresją surowości⁴. Nie wchodząc w szczegółową polemikę z zaprezentowanymi poglądami – zresztą dość powszechnie akceptowanymi w literaturze przedmiotu – warto zauważyć, że argumenty te nie są pozbawione pewnych słabości. Trudno mówić o progresji surowości w sytuacji, kiedy kary zostały wymierzone za poszczególne przestępstwa prawidłowo. Podobnie nie da się uznać, że kara tak wymierzona jest zbyt surowa. Nie można jednoznacznie ocenić kwestii stosunku sumowania kar do indywidualizacji kary. Uważa się najczęściej, że sumowanie jest zaprzeczeniem indywidualizacji⁵, jednak wydaje się, że takie postawienie sprawy może być kontestowane. Wszak kara zawsze winna być indywidualizowana, co oznacza, że każda z kar łączonych została wymierzona z zastosowaniem tej zasady. Skoro tak, można na to zagadnienie patrzeć w ten sposób, że powinny być wykonywane kary zindywidualizowane, a więc łączone. Kwestie racjonalności represji karnej są natomiast na tyle złożone, że nie da się, jak się zdaje, stwierdzić wprost, że kara surowa jest co do zasady mniej racjonalna niż kara łagodna. Nie wchodząc w te kwestie, z pogranicza prawa karnego i polityki karnej, należy zastrzec, że w stanie prawnym istniejącym przed wejściem w życie ustawy z 20.02.2015 r. obowiązywało założenie, zgodnie z którym prosta kumulacja kar odpowiada wprawdzie idei odpłaty, ale nie sprzyja racjonalnej polityce kryminalnej⁶. Dlatego kodeks karny w pierwotnym brzmieniu znał mieszany system wymiaru kary łącznej.

Słusznie zresztą stwierdza się w doktrynie i orzecznictwie, że kara łączna wcale nie musi zmniejszać odpowiedzialności karnej sprawcy, może wręcz ją pogarszać⁷.

Kara łączna może być bowiem wymierzana w jeden z trzech podstawowych sposobów lub też w sposób korzystający z elementów poszczególnych metod jej wymiaru. Podstawowe systemy wymiaru kary łącznej to metody: kumulacji, absorpcji, asperacji i redukcji. Metoda kumulacji polega na zsumowaniu podlegających łączeniu kar. Metoda absorpcji polega na tym, że kara najsurowsza pochłania wszystkie inne kary, z którymi jest łączona. Metoda asperacji oznacza obostrzenie najsurowszej z orzeczonych kar. Metoda redukcji oznacza złagodzenie sumy kar⁸.

² Por. M. Szewczyk, *Kara łączna w polskim prawie karnym. Rozważania na tle doktryny i orzecznictwa sądowego*, Kraków 1981, s. 10; D. Kala, *Postępowanie w przedmiocie wydania wyroku łącznego. Zagadnienia karnomaterialne i procesowe*, Toruń 2003, s. 20.

³ D. Kala, *Postępowanie...*, s. 20.

⁴ L. Peiper, *Komentarz do kodeksu karnego*, Kraków 1936, s. 117; D. Kala, *Postępowanie...*, s. 20.

⁵ M. Szewczyk, *Kara łączna...*, s. 10; D. Kala, *Postępowanie...*, s. 20–21.

⁶ *Uzasadnienie rządowego projektu kodeksu karnego*, w: *Nowe kodeksy karne z uzasadnieniami*, Warszawa 1997, s. 166.

⁷ P. Kozłowska-Kalisz, w: M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 256; P. Kardas, w: A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 1042–1043; wyrok SA w Krakowie z 8.02.2011 r. (II AKa 14/11), KZS 2011, z. 5, poz. 43.

⁸ Por. W. Grzyb, *Realny zbieg przestępstw. Analiza dogmatyczna na tle kodeksu karnego z 1997 r.*, Warszawa 2013, s. 148.

Każdy z tych systemów jest postrzegany jako obarczony pewnymi wadami. O zastrzeżeniach wobec systemu kumulacji mowa była wyżej. Z kolei system absorpcji może prowadzić do bardzo dużego złagodzenia odpowiedzialności, co więcej, może skutkować tym, że w razie popełnienia poważnego przestępstwa sprawca może nie obawiać się skazania za następnie popełnione przestępstwa drobniejsze⁹. Wadą systemu asperacji jest jego nieunikniony mechaniczny (przynajmniej w pewnym zakresie) charakter¹⁰. Podobny zresztą zarzut można postawić systemowi redukcji.

Wady wszystkich teoretycznych systemów wymierzania kary łącznej sprawiły, że kodeks karny z 1997 r. w pierwotnym brzmieniu przyjął system mieszany. Stąd orzekając sąd może kształtować karę, stosując – zgodnie ze swoim wyborem – jedną z tych metod (poza przypadkami szczególnymi). Dokonując takiego wyboru, sąd winien wziąć pod uwagę to, czy pomiędzy poszczególnymi czynami nie zachodzi związek przedmiotowy lub podmiotowy, i czy jest on ścisły, a także to, jak na kształt wyroku łącznego mogą wpłynąć elementy zaistniałe już po wydaniu cząstkowych wyroków, w szczególności przebieg procesu resocjalizacji¹¹.

Zgodnie z art. 86 § 1 k.k. w brzmieniu sprzed nowelizacji sąd wymierza karę łączną w granicach od najwyższej z kar wymierzonych za poszczególne przestępstwa do sumy tych kar. Jednak nie może przekroczyć 15 lat pozbawienia wolności, 2 lat ograniczenia wolności i 810 stawek dziennych grzywny. Określenie dolnej granicy kary łącznej opiera się na teorii absorpcji. Z kolei w wypadku górnych granic w grę wchodzi zastosowanie dwóch metod. W wypadku granicy określonej jako suma kar w grę wchodzi system kumulacji, jednak jego skutki są ograniczone wprowadzeniem drugiej granicy, liczbowo wskazanej dla poszczególnych kar, co nadaje rozwiązaniu pewne cechy systemu redukcji. Minimum liczbowe jest ograniczone dla grzywny orzekanej w związku z warunkowym zawieszeniem wykonania kary pozbawienia wolności i ograniczenia wolności – odpowiednio do 270 i 135 stawek dziennych. Istnienie sztywno określonej górnej granicy było mało produktywne w wypadku kar najsurowszych. Stąd ustawą o zmianie kodeksu karnego z 5.11.2009 r. wprowadzono art. 86 § 1a k.k., który stanowił, że w razie, gdy suma łączonych kar pozbawienia wolności wynosi 25 lat lub więcej, a przynajmniej jedna z nich wynosi nie mniej niż 10 lat pozbawienia wolności, można jako łączną orzec karę 25 lat pozbawienia wolności. Uregulowanie to odpowiada regule asperacji, choć można też na nie patrzeć przez pryzmat redukcji. Zgodnie z art. 88 k.k., jeżeli choćby jedna z łącznych kar jest karą 25 lat pozbawienia wolności lub dożywotniego pozbawienia wolności, orzeka się ją jako karę łączną. Jest to zatem klasyczna absorpcja. Jednak – zgodnie z tym samym przepisem – w razie łączenia co najmniej dwóch kar po 25 lat pozbawienia wolności sąd może orzec jako łączną karę dożywotniego pozbawienia wolności, co jest charakterystyczne dla reguły asperacji.

Łączeniu podlegały, zgodnie z art. 86 § 1 k.k., kary tego samego rodzaju. Zgodnie z art. 87 k.k. w razie skazania za zbiegające się przestępstwa na kary pozbawienia wolności i ograniczenia wolności, sąd wymierzał karę łączną pozbawienia wolności, przyjmując, że miesiąc ograniczenia wolności równa się 15 dniom pozbawienia

⁹ K. Buchała, A. Zoll, *Polskie prawo karne*, Warszawa 1995, s. 457; D. Kala, *Postępowanie...*, s. 21.

¹⁰ K. Buchała, A. Zoll, *Polskie...*, s. 457; D. Kala, *Postępowanie...*, s. 22.

¹¹ D. Świecki, w: D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 2, Warszawa 2013, s. 939–940.

wolności. W razie skazania na karę grzywny kwotowej i w stawkach dziennych, karę łączną grzywny wymierza się kwotowo (art. 86 § 2 k.k.). Dotyczyło to przypadku, kiedy choćby jedna z grzywien była orzeczona kwotowo. Natomiast w wypadku, kiedy chociażby jedna z grzywien została orzeczona na podstawie art. 309 k.k., przewidującego możliwość orzeczenia grzywny w wysokości do 3.000 stawek dziennych, górna granica kary łącznej grzywny wynosi 4.500 stawek dziennych.

Wymierzając karę łączną grzywny, sąd określał na nowo wysokość stawki dziennej, jednak nie mógł przekroczyć najwyższej stawki wymierzonej poprzednio (art. 86 § 2 k.k.). Wymierzając karę ograniczenia wolności, sąd na nowo określał wymiar czasu nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społecznej albo potrażeń z wynagrodzenia.

Poważne wątpliwości w doktrynie i orzecznictwie powstawały w związku z przewidzianą w art. 89 § 1 k.k. możliwością warunkowego zawieszenia wykonania kary łącznej. Przepis ten pozwalał warunkowo zawiesić wykonanie kary, jeżeli wykonanie przynajmniej jednej z kar jednostkowych zostało warunkowo zawieszona. Od zmiany kodeksu karnego dokonanej ustawą z 5.11.2009 r. stało się jasne, że takie warunkowe zawieszenie wykonania kary łącznej jest możliwe w wyroku łącznym. Warto zauważyć, że po wejściu w życie ustawy z 20.02.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw nastąpił swego rodzaju powrót do punktu wyjścia. W pierwotnym brzmieniu kodeks stanowił po prostu, że w razie skazania za zbiegające się przestępstwa na kary z warunkowym zawieszeniem wykonania i bez warunkowego zawieszenia, sąd może – pod dodatkowymi warunkami – zawiesić wykonanie kary łącznej. Ustawą z 5.11.2009 r. wprowadzono wymóg, że orzekanie takie następuje wyrokiem łącznym. Z kolei z wymogu tego zrezygnowano ustawą z 20.02.2015 r. Uregulowanie w postaci ustalonej ustawą z 5.11.2009 r. było wynikiem założenia, przyjmowanego zresztą przez Sąd Najwyższy, że w wypadku orzekania w jednym postępowaniu, warunkowemu zawieszeniu podlega wykonanie nie kar częściowych, ale kary łącznej¹². Pogląd ten prezentowany był jeszcze przed wejściem w życie wspomnianej nowelizacji, a jej wejście w życie miało go legitymizować. Warto wszakże zauważyć, że art. 89 § 1 k.k. w brzmieniu ustalonym nowelizacją z 5.11.2009 r. dotyczył tylko sytuacji orzekania w wyroku łącznym, natomiast sytuację orzekania w jednym postępowaniu pozostawiał nieuregulowaną. Pogląd, że art. 89 § 1 nie dotyczy orzekania jednym wyrokiem w sprawie o kilka przestępstw pozostających w zbiegu jest oczywistością. Jednak nie przesądza on bynajmniej tego, co w takim wypadku należy robić. Kwestia ta stała się po nowelizacji z 5.11.2009 r. nieuregulowana wprost w przepisie. Wydaje się zatem trafne stanowisko, że art. 89 § 1 k.k. winien być do takich przypadków stosowany na zasadzie analogii¹³. Słusznie zauważa się w doktrynie, że odmienne stanowisko powodowałoby konieczność przyjęcia, że sytuacja procesowa, w której orzeka sąd, miałyby – bez wpływających na to dodatkowych racji wprost wynikających z wyraźnego zastrzeżenia ustawodawcy – decydować o możliwości zastosowania, lub nie, przepisu materialnego¹⁴. Stwierdzenie, że sam fakt orzekania

¹² Uchwała SN z 21.11.2001 r. (I KZP 14/01), OSNKW 2002/1–2, poz. 1.

¹³ Ł. Pohl, w: R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 558–559.

¹⁴ Por. Ł. Pohl, w: R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny...*, s. 558–559; P. Kardas w: A. Zoll (red.), *Kodeks...*, s. 979 i n.

w jednym postępowaniu pozwala na warunkowe zawieszenie li tylko kary łącznej, wydaje się być całkowicie bezpodstawne. Kompetencja sądu do dokonania takiego rozstrzygnięcia miałyby wynikać z art. 69 § 1 k.k.¹⁵ Rzecz jednak w tym, że przepis ten nie dotyczył warunkowego zawieszenia kary łącznej. Gdyby jej dotyczył, nie byłoby w gruncie rzeczy konieczne posługiwanie się w art. 89 § 1 k.k. pojęciem „warunkowego zawieszenia kary łącznej”¹⁶. Istnieją także wątpliwości odnośnie do tego, co mogłoby się wydarzyć w razie konieczności rozłączenia kar. Jeżeliby przyjąć, że warunkowemu zawieszeniu podlega kara łączna, a nie kary częściowe, ich rozłączenie byłoby wielce kłopotliwe, gdyż można by wówczas bronić poglądu, że kary częściowe orzeczone są jako bezwzględne. Sąd Najwyższy broni się przed tym zarzutem, stwierdzając, że warunkowe zwieszenie wykonania kary łącznej oznacza *implicite* warunkowe zawieszenie wszystkich kar łączonych¹⁷. Warto wszakże zauważyć, że gdyby tak było, wykonanie wszystkich łączonych kar byłoby warunkowo zawieszony pod identycznymi warunkami, z identycznymi obowiązkami probacyjnymi, co nie tylko sprzeciwiałoby się zasadzie indywidualizacji kary, lecz – w razie potrzeby rozłączenia kar – prowadziłoby do efektów komicznych¹⁸.

Dodać należy, że zagadnienie to będzie kontrowersyjne także na gruncie stanu prawnego zaistniałego po wejściu w życie ustawy z 20.02.2015 r. Stan prawny w tym konkretnym punkcie jest identyczny, jak przed wejściem w życie ustawy z 5.11.2009 r., nie ma już zatem w przepisie wymogu, by orzekanie następowało wyrokiem łącznym, co – jak się wydaje – nie zmienia merytorycznie stanu prawnego, a jedynie sprawia, że art. 89 § 1 k.k. będzie do wypadków orzekania w jednym postępowaniu stosowany nie odpowiednio, ale znowu wprost.

Zagadnienie to ma dla niniejszego wywodu znaczenie tylko uboczne. Wątpliwości, które w nim powstają, dotyczą bowiem orzekania o kilka przestępstw w jednym postępowaniu, a nie orzekania wyrokiem łącznie. Jednak pewne niejasności dotyczące orzekania kary łącznej z warunkowym zawieszeniem wykonania dotyczą także i przypadków orzekania kary łącznej. Artykuł 89 § 1 k.k. stanowi bowiem tylko o wypadku, kiedy łączeniu podlegają kary orzeczone z warunkowym zawieszeniem i bez warunkowego zawieszenia wykonania. Chodzi zatem o sytuację, w której podlegają łączeniu co najmniej dwie kary, z których co najmniej jedna jest orzeczona z warunkowym zawieszeniem wykonania, a co najmniej jedna jako bezwzględna. Przepis ten nie stanowi zatem o przypadkach łączenia kar w innych układach. Pierwszą kwestią było, czy w wypadku łączenia kar bezwzględnych

¹⁵ Por. uchwała SN z 21.11.2001 r. (I KZP 14/01).

¹⁶ Por. E. Pohl, w: R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny...*, s. 559.

¹⁷ Uchwała SN z 21.11.2001 r. (I KZP 14/01).

¹⁸ W razie rozłączenia kary orzeczonej za kradzież i wypadek drogowy, orzeczonej z warunkowym zawieszeniem wykonania i z zakazem prowadzenia pojazdów, niewinienie od zarzutu spowodowania wypadku skutkowałoby rozłączeniem kary. Wykonaniu podlegałaby kara za kradzież orzeczona z warunkowym zawieszeniem wykonania i z zakazem prowadzenia pojazdu (*sic!*). Taki byłby skutek uznania, że warunkowe zawieszenie kary łącznej oznacza *implicite* warunkowe zawieszenie wszystkich kar łączonych, pod identycznymi warunkami. O tym i innych niedomaganiach poglądu dominującego w orzecznictwie mowa w głosach D. Kali („Prokuratura i Prawo” 2003/7–8, s. 111 i n.), M. Kulika („Prokuratura i Prawo” 2002/4, s. 97 i n.), M. Karpowa („Przegląd Sądowy” 2003/7–8), i R.A. Stefańskiego („Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2002/1, s. 111), zdaniu odrębnym sędziów T. Grzegorzcyka i W. Kozielowicza. Por. też P. Kardas, w: A. Zoll (red.), *Kodeks karny...*, s. 980; M. Wrześniewski, *Kilka refleksji na temat warunkowego zawieszenia wykonania kary łącznej*, „Acta Iuris Stetinensis” 2010/1, s. 107 i n. Pozytywnie pogląd SN ocenił M. Siwek (głosa, „Prokuratura i Prawo” 2002/3, s. 110 i n.).

– jeżeli wykonanie ani jednej z nich nie zostało warunkowo zawieszono – można było warunkowo zawiesić wykonanie kary łącznej, jeżeli spełnione były przesłanki określone w art. 69 § 1 k.k.¹⁹; drugą, czy w wypadku, kiedy wykonanie wszystkich łączonych kar zostało warunkowo zawieszono, sąd ma obowiązek orzeczenia kary łącznej z warunkowym zawieszeniem wykonania, nawet jeżeli przesłanki określone w art. 69 § 1 k.k. nie były spełnione.

Pierwszy z postawionych problemów należy rozstrzygnąć negatywnie. Warunkiem orzeczenia kary łącznej z warunkowym zawieszeniem wykonania było (i jest także obecnie) orzeczenie przynajmniej jednej kary łącznej z warunkowym zawieszeniem wykonania. Oznacza to, że w wypadku, kiedy ani jedna z kar częściowych nie została orzeczona w taki właśnie sposób, warunkowe zawieszenie nie jest możliwe²⁰.

Inaczej jest w wypadku, kiedy wszystkie łączone kary zostały orzeczone z warunkowym zawieszeniem wykonania. Artykuł 89 § 1 k.k., czy to w brzmieniu sprzed nowelizacji, czy w obecnym, także nie dotyczy wprost tej sytuacji. Wyposaża on bowiem sąd w kompetencje do warunkowego zawieszenia kary łącznej w sytuacji, w której m.in. jedna z łączonych kar jest orzeczona z warunkowym zawieszeniem wykonania, a jedna bez warunkowego zawieszenia wykonania. Nie dotyczy zatem przypadków, kiedy wszystkie kary częściowe zostały orzeczone z warunkowym zawieszeniem wykonania. Należy opowiedzieć się za poglądem, że warunkowe zawieszenie wykonania kary łącznej jest w takim wypadku dopuszczalne. Chociaż przepis nie stanowi tego wprost, wydaje się to oczywiste. Stanowisko, zgodnie z którym w danym wypadku warunkowe zawieszenie wykonania kary łącznej byłoby niedopuszczalne, byłoby niedorzeczne. Zastosowanie w danym wypadku miałyby rozumowanie *per analogiam* – jeżeli sąd może warunkowo zawiesić wykonanie kary łącznej przy łączeniu z karą lub karami bezwzględny choćby jednej kary orzeczonej z warunkowym zawieszeniem wykonania, tym bardziej wolno mu orzec karę z warunkowym zawieszeniem wykonania, jeżeli wszystkie łączone kary orzekane są z warunkowym zawieszeniem wykonania²¹. W tym ostatnim wypadku istniały swego czasu²² wątpliwości, czy nie jest tak, że istnieje nie kompetencja, lecz obowiązek orzeczenia kary łącznej, skoro wykonanie wszystkich kar łączonych zostało warunkowo zawieszono. Otóż wydaje się, że taki obowiązek nie istniał, nawet przed wprowadzeniem do kodeksu art. 89a. Sąd orzekający o całokształcie działalności przestępczej sprawcy, zwłaszcza jeżeli orzeka wyrokiem łącznym, może w oglądzie tego całokształtu nie dostrzec podstaw do warunkowego zawieszenia kary łącznej, chociaż istniały one w odniesieniu do poszczególnych kar łączonych²³. Należy zatem uznać, że w wypadku, kiedy wykonanie wszystkich kar łączonych

¹⁹ Należy pamiętać, że ustawa z 20.02.2015 r. wprowadziła w interesującym nas zakresie poważne modyfikacje. Blżej na ten temat niżej.

²⁰ Tak m.in. Ł. Pohl, w: R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny...*, s. 557–558; wyrok SA w Gdańsku z 11.05.2000 r. (II AKa 64/02), OSA 2003/6, poz. 62; wyrok SA w Lublinie z 9.11.2000 r. (II AKa 213/00), Prok. i Pr. 2001/2, dodatek „Orzecznictwo”, poz. 23; wyrok SN z 22.03.2007 r. (V KK 188/06), Biul. SNwSK 2008/10; wyrok SN z 16.01.2009 r. (IV KK 273/08), BPK 2009/3, poz. 1.2.7. Odmiennie J. Raglewski, *Kontrowersje związane z orzekaniem kary łącznej na tle kodeksu karnego*, „Państwo i Prawo” 2003/5, s. 86. Por. też P. Kozłowska-Kalisz, w: M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny...*, s. 263.

²¹ Tak też A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 265; Ł. Pohl, w: R.A. Stefański (red.), *Kodeks karny...*, s. 557.

²² Dokładnie do wejścia w życie ustawy z 5.11.2009 r., która wprowadziła art. 89a § 1 k.k.

²³ D. Kala, *Postępowanie...*, s. 95–96.

zostało warunkowo zawieszona, można zawiesić wykonanie kary łącznej, lecz nie jest to obowiązkiem sądu.

Warunkowe zawieszenie kary łącznej było (i nadal jest) uzależnione od spełnienia dodatkowych warunków. W okresie objętym badaniami przepis art. 89 § 1 k.k. wprowadzał dodatkowy warunek, by spełnione zostały przesłanki warunkowego zawieszenia wykonania kary określone w art. 69 k.k. Oznaczało to, że warunkowe zawieszenie wykonania kary łącznej było możliwe, jeżeli orzeczono karę grzywny, ograniczenia wolności lub pozbawienia wolności do lat 2 i istniała pozytywna prognoza kryminologiczna. Przepis wprowadzał także ograniczenia odnoszące się do warunkowego zawieszenia wykonania kary recydywistom wielokrotnym, a także sprawcom występku o charakterze chuligańskim.

2.3. Materialnoprawne podstawy orzekania kary łącznej po nowelizacji z 20.02.2015 r.

Nowelizacja kodeksu karnego z 2015 r. zmieniła podstawy orzekania kary łącznej. Należy stwierdzić, że dokonana zmiana miała wręcz fundamentalny charakter. Podstawowa jest zmiana dokonana w treści art. 85 k.k. Przepis ten po nowelizacji pomija istniejący uprzednio warunek nieprzedzielania zbiegających się przestępstw skazaniem za którekolwiek z nich. Z uwagi na to, że w dotychczasowej doktrynie i regulacjach prawnych warunek ów był postrzegany jako element konstytutywny zbiegu przestępstw²⁴, pojawiły się w doktrynie poglądy, że zbieg przestępstw nie jest już warunkiem wymierzenia kary łącznej²⁵. Pogląd ten wydaje się wspierać okoliczność, że w obecnym brzmieniu przepis nie operuje też sformułowaniem „biorąc za podstawę kary z osobna wymierzone za zbiegające się przestępstwa”²⁶. Słusznie jednak zauważa się, że przesłanka nieprzedzielenia przestępstw popełnionych przez tego samego sprawcę wyrokiem skazującym (choćby nieprawomocnym) za którekolwiek z nich, nie była przesłanką zbiegu jako takiego, ale przesłanką wymiaru kary łącznej²⁷. Oznacza to, że także i po wejściu w życie nowelizacji z 20.02.2015 r. rzeczywisty realny zbieg przestępstw pozostaje przesłanką kary łącznej²⁸.

Nie ulega wszakże wątpliwości, że podstawy kary łącznej zostały poważnie zmodyfikowane. W pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę na wprowadzenie do art. 85 § 2 k.k. wymogu, że łączyć wolno tylko kary podlegające wykonaniu, połączone z wykreśleniem z art. 92 k.k. warunku, że wydaniu wyroku łącznego nie stoi na przeszkodzie, że poszczególne kary wymierzone za należące do ciągu lub zbiegające się przestępstwa zostały w całości lub w części wykonane. Innymi

²⁴ P. Kardas, w: W. Wróbel (red.), *Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz*, Kraków 2015, s.466.

²⁵ D. Kala, M. Klubińska, *Kara łączna w projektach nowelizacji kodeksu karnego – wybrane zagadnienia*, „Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury” 2014/13, s. 90; D. Kala, M. Klubińska, *Realny zbieg przestępstw – konieczny czy zbyteczny warunek orzeczenia kary łącznej? Uwagi na tle projektowanych zmian*, w: I. Sepiolo-Jankowska (red.), *Reforma prawa karnego*, Warszawa 2014, s. 148 i n.

²⁶ Należy jednak pamiętać, że o zbiegających się przestępstwach nadal mowa w innych przepisach kodeksu karnego, jak np. art. 87 § 1 i 2, art. 88, 89 § 1 i 1a, art. 90 § 2.

²⁷ Por. P. Kardas, w: W. Wróbel (red.), *Nowelizacja...*, s. 467; P. Kardas, „Idealny zbieg przestępstw” jako problem teoretyczny, dogmatyczny i kryminalnopolityczny, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2014/3, s. 7 i n.; P. Kardas, w: T. Kaczmarek (red.), *System Prawa Karnego*, t. 5, *Nauka o karze. Sądowy wymiar kary*, Warszawa 2015, s. 467.

²⁸ Z uwagi na zakres opracowania nie wchodzi w analizę istoty zbiegu. Szczegółowo P. Kardas, *Zbieg przepisów ustawy w prawie karnym. Analiza teoretyczna*, Warszawa 2011, s. 56 i n.

słowy wykonanie w całości lub w części kar wymierzonych za pozostające w zbiegu przestępstwa jest negatywną przesłanką wymierzenia kary łącznej²⁹. Regulacja ta jest niezwykle istotna, jeżeli uwzględnić usunięcie wymogu nieprzedzielania zbiegających się przestępstw wyrokiem skazującym, chociażby nieprawomocnym, za którekolwiek z nich.

Ważną nowością jest też zmiana komponentów, na podstawie których może być orzekana kara łączna. Do czasu wejścia w życie nowelizacji z 20.02.2015 r. mogły być to wyłącznie kary jednostkowe orzekane za pozostające w zbiegu przestępstwa. Po wejściu w życie nowelizacji kara łączna jest wymierzana na podstawie kar jednostkowych orzekanych za pozostające w wieloczynowym zbiegu przestępstwa, kar łącznych, a także kary łącznej (kar łącznych) i kary jednostkowej (kar jednostkowych), co upoważnia do stwierdzenia, że kara łączna przybrała postać swego rodzaju kary łącznej „kroczącej”³⁰. Jak wskazano wyżej, muszą być to kary podlegające wykonaniu. Wydaje się – jak wskazuje treść art. 568a k.p.k. – że warunek, iż kary nie podlegają wykonaniu, odnosi się do orzekania kary łącznej wyrokiem łącznym, a nie do orzekania w jednym postępowaniu. Tylko w razie orzekania wyrokiem łącznym można bowiem mówić o sytuacji, w której łączone kary mogą być już w całości wykonane³¹. W grę wchodzi zarówno kara podlegająca wykonaniu w całości, jak kara podlegająca wykonaniu w części³². Należy zastrzec też, że tylko w trybie orzekania wyrokiem łącznym możliwe jest łączenie jako składowych kar łącznych³³.

Artykuł 85 § 3 k.k. zawiera dodatkowe ograniczenie. Zgodnie z tym przepisem podstawą orzeczenia jednej kary łącznej nie może być kara wymierzona za przestępstwa popełnione po rozpoczęciu a przed zakończeniem wykonywania innej kary podlegającej łączeniu z karą wykonywaną w chwili popełnienia przestępstwa, lub karą łączną, w skład której wchodzi kara, która była wykonywana w chwili popełnienia przestępstwa³⁴. Zgodnie z art. 85 § 4 k.k. karą łączną nie obejmuje się kar orzeczonych prawomocnymi orzeczeniami wydanymi przez sąd właściwy w sprawach karnych w państwie członkowskim Unii Europejskiej.

Nowy przepis art. 85a k.k. reguluje cele, jakie przez orzeczenie kary łącznej mają być osiągnięte. Zgodnie z tym przepisem, orzekając karę łączną, sąd bierze pod uwagę przede wszystkim cele zapobiegawcze i wychowawcze, które kara ma osiągnąć w stosunku do skazanego, a także potrzeby w zakresie kształtowania świadomości prawnej społeczeństwa.

Wymiar kary łącznej zasadniczo nie uległ zmianie. Z tym zastrzeżeniem, że maksymalny wymiar kary pozbawienia wolności może obecnie wynosić nie 15, lecz 20 lat. Zmianie uległ też art. 86 § 2b. Do tej pory przepis ten dotyczył łączenia grzywn w sytuacji, kiedy chociażby jedna z nich została wymierzona na podstawie art. 309 k.k. i stanowił o możliwości wymierzenia grzywny od najwyższej do ich

²⁹ Por. P. Kardas, w: W. Wróbel (red.) *Nowelizacja...*, s. 477–478.

³⁰ M. Bielski, *Przesłanki wymiaru kary łącznej orzekanej w trybach wyroku skazującego i wyroku łącznego na tle nowego modelu kary łącznej*, „Palestra” 2015/7–8, s. 87.

³¹ P. Kardas, w: W. Wróbel (red.), *Nowelizacja...*, s. 489.

³² Tak P. Kardas, w: W. Wróbel (red.), *Nowelizacja...*, s. 494.

³³ M. Bielski, *Przesłanki...*, s. 87.

³⁴ Na poważne wątpliwości związane z wykładnią tego przepisu zwraca uwagę P. Kardas, w: W. Wróbel (red.), *Nowelizacja...*, s. 501–502.

sumy, nie przekraczając 4.500 stawek dziennych. Po nowelizacji przepis dotyczy łączenia grzywien w sytuacji, w której co najmniej jedna z nich została orzeczona na podstawie przepisu przewidującego wyższą górną granicę grzywny, niż określona w art. 33 § 1 k.k. i stanowi o możliwości orzeczenia grzywny od najwyższej do sumy nie wyższej niż 4.500 stawek lub najwyższej z łączonych grzywien, jeżeli ta grzywna przekracza 4.500 stawek. Zmiany w art. 86 § 3 k.k. wynikają z odmiennego ukształtowania kary ograniczenia wolności po nowelizacji.

Artykuł 87 k.k. uzupełniony został o nowy § 2, zgodnie z którym w wypadku, kiedy za zbiegające się kary wymierzono kary pozbawienia wolności i ograniczenia wolności, a kara łączna pozbawienia wolności nie przekraczałaby 6 miesięcy, zaś kara łączna ograniczenia wolności – 2 lat, można orzec obie te kary jednocześnie, jeżeli cele kary zostaną w ten sposób spełnione. Jest to zatem *lex specialis* w odniesieniu do dotychczasowego art. 87 k.k. (obecnego art. 87 § 1), który stanowi, że w razie skazania za zbiegające się przestępstwa na karę pozbawienia wolności i ograniczenia wolności wymierza się karę łączną pozbawienia wolności.

Istotne zmiany dotyczą warunkowego zawieszenia wykonania kary łącznej. Zmiany te wynikają z przebudowania instytucji warunkowego zawieszenia wykonania kary. Artykuł 89 § 1 k.k. ogranicza obecnie możliwość warunkowego zawieszenia wykonania kary do kar pozbawienia wolności, w wymiarze do 1 roku, a art. 89 § 2 i 3 k.k. zostały skreślone. W nowym art. 89a k.k. uregulowano zagadnienie warunkowego zawieszenia kary łącznej w sytuacji, kiedy chociażby jedną z kar łączonych jest kara z warunkowym zawieszeniem wykonania orzeczoną na podstawie art. 60 § 5 k.k. Warunkowe zawieszenie jest w danym wypadku możliwe, jeżeli kara łączna pozbawienia wolności nie przekroczy kary orzeczonej na podstawie tego przepisu.

Poważną nowością jest art. 89 § 1b k.k., który stanowi, że sąd orzeka karę łączną pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania, przyjmując, że miesiąc kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania równa się 15 dniom kary bezwzględnej.

2.4. Postępowanie w sprawach o wydanie wyroku łącznego w okresie objętym badaniami

Postępowanie w sprawie wyroku łącznego jest uregulowane w rozdziale 60 k.p.k. Jego przepisy także zostały znowelizowane ustawą z 20.02.2015 r., jak wskazano wyżej, badania obejmują okres sprzed nowelizacji, co obliguje do zaprezentowania kształtu postępowania o wydanie wyroku łącznego w tym właśnie okresie. Jest to postępowanie po uprawomocnieniu się orzeczenia, a zatem następcze i uzupełniające³⁵.

W pierwszej kolejności wypada przedstawić pozytywne i negatywne przesłanki postępowania w przedmiocie wydania wyroku łącznego, z zasygnalizowaniem ewentualnych zagadnień szczególnie istotnych. Należy podkreślić, że nie wszystkie przesłanki warunkujące postępowanie jako takie mają zastosowanie w tym postępowaniu. Nie wchodzi w grę żadna z przesłanek określonych w art. 17 § 1

³⁵ A. Światłowski, w: J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 1351.

pkt 1–4 k.p.k., gdyż wiążą się one ze stadiami rozpoznawczymi procesu, które nie mogą być analizowane przez sąd orzekający w sprawie o wydanie wyroku łącznego³⁶. Nie znajduje też zastosowania przesłanka określona w art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k., a to dlatego, że zasada skargowości nie obowiązuje w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego. Dotyczy to też przesłanki braku wniosku o ściganie (art. 17 § 1 pkt 10 k.p.k.) oraz abolicji³⁷. W grę wchodzi zatem spośród przesłanek dodatnich: podsądność polskim sądom karnym, właściwość sądu, istnienie stron procesowych i prawomocność wyroków skazujących; zaś spośród przesłanek ujemnych: immunitet, przedawnienie, stan powagi rzeczy osądzonej, zawisłość sprawy i amnestia³⁸. Przesłanka podsądności nie wymaga – na gruncie postępowania o wydanie wyroku łącznego – specjalnych uwag. Co do właściwości, należy stwierdzić, że zgodnie z art. 569 § 1 k.p.k., jeżeli zachodzą warunki do wydania wyroku łącznego, właściwy jest sąd, który wydał ostatni wyrok skazujący w pierwszej instancji. Znaczenie mają daty wydania, a nie uprawomocnienia się wyroków³⁹. W wypadku, kiedy w pierwszej instancji orzekały sądy różnego rzędu, właściwy jest sąd wyższego rzędu (art. 569 § 2 k.p.k.). W wypadku, kiedy orzekał sąd powszechny i szczególny, właściwy jest ten sąd, który wydał karę surowszą podlegającą łączeniu (art. 569 § 3 k.p.k.). W sytuacji, kiedy rozstrzygnięcia sądów o karze są identyczne, wydaje się, że orzekać winien sąd, który wyrokował jako ostatni, z zastrzeżeniem, że w razie, gdyby jedno z orzeczeń zostało wydane przez sąd wyższego rzędu, to on będzie właściwy – stosownie do treści art. 569 § 2 k.p.k.⁴⁰

Co do przesłanki istnienia stron procesowych, należy stwierdzić, że jedyną stroną w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego jest skazany⁴¹. Stroną nie jest prokurator, który w tym postępowaniu pełni rolę rzecznika interesu społecznego⁴². Warunkiem wszczęcia i prowadzenia postępowania o wydanie wyroku łącznego jest istnienie wyroków skazujących, które muszą być prawomocne⁴³.

Pierwszą z ujemnych przesłanek procesowych jest immunitet formalny. Immunitet materialny nie ma znaczenia w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego, ponieważ uchyla karalność przestępstwa, a to oznacza, że następuje skazanie i siłą rzeczy nie pojawia się potrzeba wymierzenia wyroku łącznego. Inaczej mówiąc, immunitet materialny występuje na gruncie postępowania jurysdykcyjnego dotyczącego konkretnego przestępstwa, a nie na etapie łączenia wyroków. Inaczej jest w wypadku immunitetu formalnego, który uniemożliwia wszczęcie i prowadzenie postępowania karnego, w tym i postępowania o wydanie wyroku łącznego. Oczywiście w wypadku immunitetu względnego możliwe jest prowadzenie postępowania

³⁶ Por. A. Świątłowski, w: J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego...*, s. 1352.

³⁷ D. Kala, *Postępowanie...*, s. 115, por. Z. Kwiatkowski, *Przesłanki procesowe w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1989/1, s. 81.

³⁸ D. Kala, *Postępowanie...*, s. 115–116.

³⁹ D. Kala, *Postępowanie...*, s. 119; D. Świecki, w: D. Świecki (red.), *Kodeks...*, s. 941.

⁴⁰ Tak D. Kala, *Postępowanie...*, s. 121. Odmienne uważa Z. Kwiatkowski, który jest zdania, że orzekać winien sąd powszechny, skoro regułą jest orzekanie przez sąd powszechny, a wyjątkiem przez sąd szczególny (Z. Kwiatkowski, *Przesłanki...*, s. 362).

⁴¹ D. Kala, *Uczestnicy postępowania w przedmiocie wydania wyroku łącznego na tle rozwiązań dawnego i nowego ustawodawstwa procesowego*, w: E. Kustra (red.), *Przemiany polskiego prawa (1989–1999)*, Toruń 2001, s. 237; D. Kala, *Postępowanie...*, s. 127; Z. Kwiatkowski, *Strony procesowe oraz ich przedstawiciele procesowi w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego*, „Problemy Praworządności” 1987/8–9, s. 83.

⁴² D. Kala, *Postępowanie...*, s. 127.

⁴³ D. Kala, *Postępowanie...*, s. 130 i n.

zmierzającego do uchylenia immunitetu. Przesłanką negatywną postępowania o wydanie wyroku łącznego jest przedawnienie, lecz nie karalności, to bowiem jest przeszkodą procesową w postępowaniu dotyczącym wyroków jednostkowych, a wykonania kary⁴⁴.

Kolejną negatywną przesłanką postępowania o wydanie wyroku łącznego jest stan powagi rzeczy osądzonej – art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. W kontekście postępowania, o którym mowa, oznacza ona zakaz prowadzenia postępowania dotyczącego rozstrzygnięcia o karze łącznej w oparciu o te same wyroki, które wcześniej stanowiły już podstawę wymiaru takiej kary⁴⁵. W konsekwencji należy uznać, że w razie zmiany granic przedmiotowych orzekania, a zatem ujawienia się wyroku, który powinien być zostać objęty wyrokiem łącznym, a nie został, lub też w sytuacji, kiedy jeden z wyroków objęty karą łączną nie powinien być zostać nią objęty, przeszkoda, o której mowa, nie zaistnieje. W szczególności w wypadkach, kiedy nastąpiła kontrawencjonalizacja i czyn objęty wyrokiem jednostkowym, a następnie łącznym, stał się wykroczeniem, winno nastąpić ponowne orzeczenie o karze łącznej⁴⁶.

Nie inaczej będzie, jeżeli co najmniej jedna z kar jednostkowych zostanie wyeliminowana w drodze amnestii. Złagodzenie kary jednostkowej w drodze amnestii winno skutkować ponownym orzekaniem o karze łącznej przy uwzględnieniu jednostkowych kar złagodzonych. Wydaje się zresztą, że w każdym z tych wypadków nastąpiła zmiana przedmiotowych granic orzekania, co powoduje, że przeszkoda w postaci powagi rzeczy osądzonej w gruncie rzeczy tu nie istnieje. Nie budzi wątpliwości, że uprzednie umorzenie postępowania z uwagi na nieprawomocność co najmniej jednego z wyroków, mających być podstawą wyroku łącznego, nie stanowi przeszkody do ponownego wszczęcia postępowania o wydanie wyroku łącznego, gdy ów wyrok się uprawomocni⁴⁷. Przeszkodę do wszczęcia i prowadzenie postępowania stanowi także zawisłość sprawy (art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k.). Stan zawisłości sprawy trwa od czasu wszczęcia postępowania do momentu jego prawomocnego zakończenia. Wreszcie jest przeszkodą procesową amnestia, o ile wynika to z ustawy amnestyjnej. W sytuacji, kiedy akt łaski obejmie darowanie kar, które mają być połączone, przestaną one istnieć i wydanie wyroku łącznego stanie się bezprzedmiotowe. W razie, gdyby amnestia objęła tylko część kar, konieczne będzie wyeliminowanie ich z kary łącznej⁴⁸. W razie złagodzenia kar w drodze amnestii, orzekanie o karze łącznej będzie możliwe, ale z uwzględnieniem kar złagodzonych⁴⁹. Jak wskazano wyżej, w razie złagodzenia kar jednostkowych w drodze amnestii, w sytuacji, kiedy kara łączna już została orzeczona, konieczne i dopuszczalne jest ponowne postępowanie w sprawie.

⁴⁴ Po nowelizacji z 20.02.2015 r. przesłankę, o której mowa, da się jeszcze wyraźniej odczytać z treści art. 85 § 2 k.k., gdyż obecnie dotyczy on kar podlegających wykonaniu. W doktrynie przesłanka ta postrzegana jest jako materialna (D. Kala, *Postępowanie...*, s. 139), jednak autor niniejszych słów, uważając przedawnienie wykonania kary za instytucję prawa karnego procesowego, jest skłonny traktować przesłankę, o której mowa, jako formalną. Por. M. Kulik, *Przedawnienie karalności i przedawnienie wykonania kary w polskim prawie karnym*, Warszawa 2014, s. 644–645.

⁴⁵ D. Kala, *Postępowanie...*, s. 142.

⁴⁶ Przypadki takie miały miejsce w badanych postępowaniach. Dodać należy, że jest to także problem stosowania zasad intertemporalnych w prawie karnym. Temu ostatniemu problemowi zostaną poświęcone dodatkowe uwagi niżej.

⁴⁷ Z. Kwiatkowski, *Przesłanki...*, s. 89; D. Kala, *Postępowanie...*, s. 143–144.

⁴⁸ Por. wyżej, uwagi dotyczące przesłanki powagi rzeczy osądzonej.

⁴⁹ D. Kala, *Postępowanie...*, s. 146.

Organem procesowym orzekającym w przedmiocie wyroku łącznego jest sąd. Wyżej była mowa o jego właściwości. Wyrok łączny zapada po przeprowadzeniu rozprawy (art. 573 § 1 k.p.k.). Sąd orzeka w składzie podstawowym w postępowaniu zwyczajnym, czyli jednoosobowo (art. 28 § 1 k.p.k.) lub wyjątkowo w składzie trzech sędziów zawodowych. Pojawia się problem, czy mają zastosowanie przypadki określone w art. 28 § 2 i 4 k.p.k. Pogląd negatywny można uzasadniać tym, że orzekanie w kwestii wyroku łącznego nie jest orzekaniem o zbrodni ani o przestępstwie, za które ustawa przewiduje dożywotnie pozbawienie wolności⁵⁰. Z drugiej wszakże strony nie budzi wątpliwości, że w wypadku, gdy orzeka się karę łączną za przestępstwa pozostające w zbiegu, przypadki określone w art. 28 § 2 i 4 k.p.k. mają zastosowanie, co mogłoby budzić wątpliwości, dlaczego skład sądu różni się w zależności od tego, czy orzekanie następuje w jednym postępowaniu, czy też dochodzi do wydania wyroku łącznego. Wydaje się, że należy się opowiedzieć za pierwszym stanowiskiem. Sytuacja procesowa, w której następuje orzekanie, różni oba omawiane przypadki. W pierwszym chodzi o rozstrzygnięcie o winie i karze, w drugim o połączenie już orzeczonych kar. Stąd nie powinno budzić oporów, że orzeka się w różnych składach.

W postępowaniu odwoławczym sąd orzeka w składzie trzech sędziów. W razie stwierdzenia braku warunków do wydania wyroku łącznego, sąd wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania (art. 572 k.p.k.).

Jak wskazano wyżej, jedyną stroną postępowania o wydanie wyroku łącznego jest skazany. Nie jest to już oskarżony w rozumieniu art. 71 § 1 k.p.k., co wynika ze specyfiki postępowania o wydanie wyroku łącznego⁵¹. Wydaje się, że przez skazanego należy rozumieć w danym wypadku osobę, wobec której zapadły prawomocne i wykonalne wyroki skazujące, natomiast pojęcie to nie obejmuje osoby, wobec której warunkowo umorzono postępowanie, czy odstąpiono od wymierzenia kary, choć niewątpliwie w ogólniejszym znaczeniu można takie osoby uważać za skazanych⁵².

Skazany ma prawo do inicjowania postępowania i do brania w nim udziału, choć udział ten nie jest obowiązkowy (art. 573 § 2 k.p.k.). Skazany ma prawo do obrony, w tym w sensie formalnym, co oznacza, że może korzystać z pomocy obrońców (nie więcej niż trzech, art. 77 k.p.k.). Jeżeli nie ma obrońcy z wyboru, może żądać wyznaczenia mu przez prezesa sądu obrońcy z urzędu, jeżeli wykaże, że nie może ponieść kosztów obrony bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny (art. 78 § 1 k.p.k.). W postępowaniu o wydanie wyroku łącznego zachodzą wypadki obrony obowiązkowej (art. 79 § 1 k.p.k.). Wydaje się, że w grę wchodzi także przypadek obrony obowiązkowej na podstawie art. 79 § 1 pkt 3 k.p.k. (uzasadniona wątpliwość co do poczytalności oskarżonego). Nie wchodząc szczegółowo w to zagadnienie, należy zaznaczyć, że wątpliwości co do poczytalności dotyczą nie tylko stanu oskarżonego *tempore criminis*, lecz także w czasie orzekania. Skoro tak, należy konsekwentnie uznać, że wątpliwości takie mogą istnieć w czasie orzekania po uprawomocnieniu się wyroku

⁵⁰ T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2003, s. 1202; A. Sakowicz, w: K. T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2009, s. 1257.

⁵¹ D. Kala, *Postępowanie...*, s. 159.

⁵² D. Kala, *Postępowanie...*, s. 160–161.

skazującego, a zatem i w czasie postępowania o wydanie wyroku łącznego⁵³. Nie budzi wątpliwości, że zachodzą tu też przypadki obrony obligatoryjnej w sytuacji, w której postępowanie o wydanie wyroku łącznego toczy się przed sądem okręgowym jako sądem pierwszej instancji, a skazany jest pozbawiony wolności (art. 574 w zw. z art. 80 k.p.k.)⁵⁴. W kontekście prowadzonych badań warto mieć na uwadze regulację art. 451 k.p.k., dotyczącą przypadku, gdy oskarżony pozbawiony wolności nie jest sprowadzany na rozprawę odwoławczą. Sąd może uznać za wystarczającą obecność obrońcy, co oznacza, że w wypadku, kiedy skazany nie korzysta z pomocy obrońcy, sąd winien wyznaczyć mu obrońcę z urzędu. Należy zaznaczyć, że przepis ten znajduje na mocy art. 573 § 2 k.p.k. zastosowanie w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego w I instancji⁵⁵.

Uczestnikiem postępowania jest prokurator. Nie jest on jednak jego stroną, lecz pełni rolę rzecznika interesu społecznego⁵⁶.

Postępowanie wszczyna się z urzędu⁵⁷ lub na wniosek skazanego albo prokuratora⁵⁸, o czym stanowi art. 570 k.p.k. Jest to zatem postępowanie, w którym zostało wprowadzone odstępstwo od zasady skargowości⁵⁹. O wydanie wyroku łącznego wniesić może także obrońca skazanego⁶⁰. Z uwagi na okoliczność, że wydanie wyroku łącznego jest obligatoryjne, a wszczęcie postępowania jest możliwe z urzędu, w razie cofnięcia wniosku sąd powinien prowadzić w dalszej części postępowanie z urzędu, jeżeli istnieją warunki do wydania wyroku łącznego⁶¹. Jeżeli złożony wniosek nie spełnia wymogów formalnych zawartych w art. 119 k.p.k., należy wezwać wnioskodawcę do usunięcia braków w terminie określonym w art. 120 § 1 k.p.k. W razie nieuzupełnienia braków pismo jest bezskuteczne, niemniej przy jednoczesnym stwierdzeniu warunków do wydania wyroku łącznego należy wszcząć postępowanie z urzędu. Wniosek pochodzący od prokuratora winien zawierać dane, o których mowa w art. 571 § 1 k.p.k. (art. 571 § 2 k.p.k.).

Orzekający sąd w razie potrzeby zwraca się o nadesłanie opinii o zachowaniu się skazanego do zakładów karnych, w których skazany przebywał (art. 571 § 1 k.p.k.). W literaturze i orzecznictwie przyjmuje się, że jest tak dlatego, iż zachowanie skazanego w zakładzie karnym, czy w środowisku, w którym znajduje się po prawomocnym skazaniu, ma wpływ na wymiar kary łącznej⁶². Warto zauważyć,

⁵³ D. Kala, *Postępowanie...*, s. 166.

⁵⁴ Uchwała SN z 17.05.2000 r. (I KZP 11/00), OSNKW 2000/5–6, poz. 41 oraz głosy S. Steinborna („Przegląd Sądowy” 2001/7–8, s. 141 i n.), K. Grzegorzcyka („Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2001/1, s. 158), a także przegląd orzecznictwa R.A. Stefańskiego („Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2001/2, s. 76 i n.); D. Kala, *Postępowanie...*, s. 169.

⁵⁵ D. Kala, *Postępowanie...*, s. 171.

⁵⁶ D. Kala, *Postępowanie...*, s. 172–173; D. Świecki, w: D. Świecki (red.), *Kodeks...*, s. 944.

⁵⁷ Co następuje zarządzeniem prezesa sądu, przewodniczącego wydziału lub upoważnionego sędziego. Por. A. Światłowski, w: J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego...*, s. 1359.

⁵⁸ W tym wypadku wszczęcie następuje automatycznie z chwilą złożenia wniosku. A. Światłowski, w: J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego...*, s. 1359; D. Kala, *Postępowanie...*, s. 199.

⁵⁹ Postanowienie SA w Warszawie z 8.11.2005 r. (II AKz 499/05), OSA 2006/6, poz. 34; D. Kala, *Postępowanie...*, s. 191; A. Sakowicz, w: K.T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego...*, s. 1252.

⁶⁰ A. Sakowicz, w: K.T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego...*, s. 1252; D. Świecki, w: D. Świecki (red.), *Kodeks...*, s. 944.

⁶¹ D. Kala, *Postępowanie...*, s. 200 i n.; A. Sakowicz, w: K.T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego...*, s. 1253.

⁶² Por. wyrok SN z 12.09.1985 r. (II KR 245/85), OSNKW 1986/5–6, poz. 39 z głosem Z. Kwiatkowskiego (OSP 1988/1, poz. 9); wyrok SA w Krakowie z 22.11.2006 r. (II AKA 218/06), KZS 2006/12, poz. 23; A. Sakowicz, w: K.T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego...*, s. 1253.

że w brzmieniu do nowelizacji z 20.02.2015 r. kodeks karny nie zawierał dyrektyw wymiaru kary łącznej, w tym takich, które wskazywałyby na potrzebę dokonywania oceny zachowania skazanego w czasie odbywania kary. Niemniej brzmienie art. 571 § 1 k.k., który nakazuje – w razie potrzeby – pozyskanie opinii, wskazuje, że element ten wiąże się z dyrektywami wymiaru kary łącznej. Wydaje się, że należy uznać, że orzekanie o karze łącznej jest orzekaniem o karze, a zatem znajdują w nim zastosowania ogólne dyrektywy wymiaru kary⁶³, w tym cele zapobiegawcze i wychowawcze, jakie kara ma osiągnąć wobec skazanego. Cele te określa się, oceniając m.in. zachowanie skazanego w czasie przebywania w zakładzie karnym. Jest to zresztą kwestia w gruncie rzeczy dosyć skomplikowana. Należy przecież pamiętać, że w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego istnieją już wyroki jednostkowe, w których nastąpiło orzekanie o karze, dokonane z uwzględnieniem tych dyrektyw. Od ich wydania do czasu orzekania w przedmiocie wyroku łącznego upłynął pewien czas, w którym mogły nastąpić zmiany w zakresie czynników relewantnych dla wymiaru kary. Niektóre z nich mogą wymagać odmiennego potraktowania⁶⁴. Jasne jest, że nie może dotyczyć to winy i społecznej szkodliwości czynu⁶⁵. Natomiast należy kierować się względami prewencji ogólnej i szczególnej⁶⁶, stąd zwracanie się o opinie ma rację bytu. Z tego samego powodu uzasadniony jest przewidziany także w art. 571 § 1 k.p.k. obowiązek zwracania się w razie potrzeby o informacje o warunkach rodzinnych, majątkowych i co do stanu zdrowia skazanego oraz danych o odbyciu kary z poszczególnych wyroków. W tym zakresie informacje uzyskuje się w drodze przeprowadzenia wywiadu środowiskowego, czy to przez kuratora, czy przez policję⁶⁷.

Werbalne ujęcie przepisu wskazuje, że zwrócenie się o dane, o których mowa, jest obowiązkiem sądu. Przepis wszakże stanowi, że sąd czyni to w razie potrzeby. O zaistnieniu potrzeby decydują okoliczności danej sprawy⁶⁸. Pojawia się wątpliwość, jak należy rozumieć pojęcie „w razie potrzeby”. W orzecznictwie i doktrynie występuje pogląd, że potrzeba, o której mowa, w gruncie rzeczy istnieje zawsze, dlatego zawsze sąd powinien przeprowadzić dowód np. z aktualnej opinii o skazanym odbywającym karę⁶⁹. Wydaje się, że jest to pogląd zbyt daleko idący. W doktrynie

⁶³ Tak trafnie D. Kala, *Postępowanie...*, s. 104. Inną kwestią jest, czy możliwe jest stosowanie dyrektyw szczególnych określonych w art. 53 § 2 k.k. Sądzę, co do zasady, że nie, gdyż niemal wszystkie one są związane immanentnie z orzekaniem w postępowaniu dotyczącym poszczególnych przestępstw, a nie w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego. Nie dotyczy to dyrektywy zachowania sprawcy po popełnieniu przestępstwa. W tym wypadku jednak należy brać pod uwagę wyłącznie zachowanie po wydaniu wyroku jednostkowego, a przed wydaniem wyroku łącznego. Warto zauważyć, że zwrócenie się o opinię z zakładu karnego wprost odnosi się do tej dyrektywy. Do tego elementu będzie się też odwoływało pozyskanie danych o karalności, które pozwoli na ocenę wielości przestępstw popełnionych przez sprawcę.

⁶⁴ Por. Z. Kwiatkowski, *Zagadnienia procesowe wyroku łącznego*, „Nowe Prawo” 1984/1, s. 54.

⁶⁵ Tak wyrok SN z 28.11.1990 r. (II KR 61/90), OSP 1991/11, poz. 292; A. Skowron, w: A. Majewski, B. Mikosz, A. Skowron, *Kodeks postępowania karnego z komentarzem*, Kraków 1996, s. 420; D. Kala, *Postępowanie...*, s. 105.

⁶⁶ K. Buchała, *Wymiar kary łącznej*, „Państwo i Prawo” 1972/1, s. 60; M. Szewczyk, *Wymiar kary łącznej*, „Nowe Prawo” 1982/3–4, s. 80; D. Kala, *Postępowanie...*, s. 105–106.

⁶⁷ D. Świecki, w: D. Świecki (red.), *Kodeks...*, s. 946.

⁶⁸ Wyrok SN z 20.08.1992 r. (II KRN 112/92), OSNKW 1992/9–10, poz. 72; wyrok SA w Krakowie z 10.11.2005 r. (II AKa 213/05), KZS 2005/12, poz. 34; A. Sakowicz, w: K.T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego...*, s. 1253; D. Kala, *Postępowanie...*, s. 207.

⁶⁹ Wyrok SN z 22.01.1991 r. (IV KR 100/90), OSP 1992/6, poz. 137 z glosami M. Szewczyk („Informacja Prawnicza” 1991/10–12, z. 61 i n.) i Z. Kwiatkowskiego („Państwo i Prawo” 1992/3, s. 113 i n.) – aprobującymi i S. Paweli (OSP 1992/6, poz. 137) – krytyczną.

zwraca się uwagę, że wiadomości, które sąd miałby pozyskać, mogą już być mu znane – z wniosku, jeżeli pochodzi od prokuratora, czy z danych już posiadanych w aktach sprawy⁷⁰. Podobnie będzie w sytuacji, kiedy pozyskiwanie określonej informacji jest bezprzedmiotowe – trudno wymagać, by sąd zwracał się o opinię o skazanym, jeżeli nie zaczął on jeszcze odbywać kary⁷¹. Nie powinno chyba budzić wątpliwości, że w takim wypadku nie istnieje potrzeba, o której mowa. Zachodzi ona jednak w sytuacji, kiedy sąd nie posiada danych o zachowaniu skazanego w czasie odbywania kary ani o warunkach rodzinnych, majątkowych i co do stanu zdrowia skazanego oraz danych o odbyciu kary z poszczególnych wyroków. Wydaje się, że w sytuacji, kiedy sąd nie ma danych, o których mowa, nie będzie w stanie właściwie zastosować dyrektyw wymiaru kary. To zaś oznacza, że będzie zobligowany do ich pozyskania. Zatem ocena, czy zachodzi potrzeba pozyskania tych danych, należy do sądu, jednak nie jest dowolna, gdyż okoliczności, które decydują o niej, winny być brane pod uwagę na tle zasady obiektywizmu i prawdy materialnej⁷². Słusznie w doktrynie wskazuje się na potrzebę posiadania przez sąd aktualnych danych o karalności skazanego⁷³. Przepis co prawda nie odnosi się do tego zagadnienia wprost, jednak wydaje się, że na tle zasady prawdy materialnej i dyrektyw wymiaru kary brak wiedzy na temat karalności skazanego nie pozwala odnieść się w należyty sposób do zagadnienia wymiaru kary łącznej. Jest tak nie tylko dlatego, że dane o karalności niekiedy pozwolą na ostateczną weryfikację, które wyroki winny być objęte postępowaniem, lecz również dlatego, że należy uwzględnić w ramach dyrektyw wymiaru kary także i wyroki, którymi orzeczono kary niepodlegające łączeniu.

Kwestią, która może budzić wątpliwości, jest, czy sąd powinien w czasie rozprawy przeprowadzić dowód z akt spraw, z których wyroki miałyby być objęte wyrokiem łącznym, czy wystarczą same wyroki. W doktrynie istnieje pogląd, że same oderwane od akt postępowań wyroki to zbyt mało⁷⁴. Można byłoby prezentować pogląd, że wyroki jednostkowe, którymi orzeczono jednostkowe kary, winny być już wystarczające. Sąd orzekający w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego nie powinien wszak wkraczać w zagadnienie oceny winy, czy społecznej szkodliwości czynu sprawcy. W aktach, a nie w wyroku, mogą znajdować się pewne elementy istotne dla wymiaru kary łącznej, jak np. wskazanie na względy prewencyjne. Należy wszakże pamiętać, że większość elementów istotnych dla wymiaru kary, zawartych w aktach postępowań, w których wydano wyroki jednostkowe, zostaje już uwzględniona przy wymiarze kar jednostkowych. Trzeba też uważać, by przy wymiarze kary łącznej nie wziąć pod uwagę winy i społecznej szkodliwości przestępstwa już raz poddanego ocenie prawnej pod tym kątem. Stąd może być i tak, że dowód z akt sądowych nie wniesie do postępowania o wydanie wyroku łącznego więcej, niż wniosłby dowód z samego wyroku, co wszakże nie znaczy, że w konkretnym postępowaniu orzekający sąd nie powinien się zapoznać z aktami postępowań, poprzestając na samych wyrokach.

⁷⁰ D. Kala, *Postępowanie...*, s. 207; A. Sakowicz, w: K.T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego...*, s.1254.

⁷¹ D. Kala, *Postępowanie...*, s. 207.

⁷² Wyrok SN z 20.08.1992 r. (II KRN 112/92), OSNKW 1992/9–10, poz. 72; D. Kala, *Postępowanie...*, s. 207.

⁷³ D. Kala, *Postępowanie...*, s. 208.

⁷⁴ J. Pozorski, *Z problematyki kary łącznej i wyroku łącznego*, „Nowe Prawo” 1966/1, s. 26; D. Kala, *Postępowanie...*, s. 208.

Jeżeli brak jest warunków do wydania wyroku łącznego, sąd wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania (art. 572 k.p.k.). W grę wchodzi nie tylko brak przesłanek materialnoprawnych, zaistnienie przeszkód procesowych, o których była mowa wyżej. Nie zachodzi podstawa do umorzenia postępowania, jeżeli wydanie wyroku łącznego byłoby możliwe po rozwiązaniu wcześniej orzeczonej kary łącznej, ale zastosowanie połączenia innych, niż poprzednio, kar nie byłoby dla skazanego korzystniejsze. Możliwość taką, określaną konfiguracyjną metodą wymiaru kary łącznej, przyjęto w orzecznictwie⁷⁵. Koncepcja ta została trafnie skrytykowana w doktrynie. Podkreślono, że kara łączna nie jest formą łagodzenia represji karnej⁷⁶. Choć często jej wymierzenie tym właśnie skutkuje, przecież nie to jest jej celem. Wydanie wyroku i orzeczenie kary łącznej w określonych warunkach jest obowiązkiem sądu, niezależnie od tego, jak wpływa ono na sytuację skazanego⁷⁷. Dlatego w zaistniałej sytuacji nie zachodzi podstawa do umorzenia postępowania.

Nie jest jasne, czy umorzeniem postępowania winno skutkować natomiast odbycie przez skazanego kar jednostkowych. Część doktryny prezentuje pogląd, że postępowanie jest w takim wypadku bezprzedmiotowe, a samo połączenie kar budziłoby wątpliwość z punktu widzenia zasady ekonomii procesowej, stąd należy je umorzyć⁷⁸. Inni są zdania, że orzeczenia kary łącznej w wyroku łącznym jest zawsze obligatoryjne, niezależnie od tego, czy kary jednostkowe zostały wykonane⁷⁹. Wydaje się, że trafne jest to drugie stanowisko. Przepis art. 85 k.k. w brzmieniu sprzed nowelizacji z 20.02.2015 r. miał, jak się wydaje, charakter bezwzględny, wiążąc konsekwencje w postaci orzeczenia kary łącznej z każdym wypadkiem zbiegu przestępstw, niezależnie od tego, czy kary zostały wykonane. Dodać należy, że kwestia ta jest – jak się wydaje – pozytywnie przesądzona w nowelizacji z 20.02.2015 r. Wskazuje na to nowe brzmienie art. 85 § 2 k.k.

Postanowienie o umorzeniu postępowania można wydać na posiedzeniu, natomiast wyrok łączny wydaje się, zgodnie z art. 573 k.p.k., po przeprowadzeniu rozprawy. Zgodnie z art. 573 § 2 k.p.k. stawiennictwo oskarżonego nie jest obowiązkowe, chyba że sąd postanowi inaczej. Przepis ten nakazuje odpowiednie stosowanie art. 451 k.p.k., a zatem sąd orzekający w przedmiocie wyroku łącznego, na wniosek skazanego pozbawionego wolności, zarządza sprowadzenie go na rozprawę, chyba że uzna za wystarczającą obecność jego obrońcy. O prawie złożenia wniosku należy skazanego pouczyć. Udział obrońcy jest w takim wypadku obligatoryjny. Dodać należy, że z uwagi na wyłączenie zastosowania w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego art. 84 § 1 k.p.k. obrońca może działać tylko na podstawie odrębnego pełnomocnictwa lub zarządzenia wyznaczeniu obrońcy z urzędu⁸⁰.

⁷⁵ Postanowienie SN z 4.11.2003 r. (V KK 233/03), OSNKW 2004/1, poz. 6.

⁷⁶ L. Tyszkiewicz, *Glosa do postanowienia SN z 4 listopada 2003 r.* (V KK 233/03), „Prokuratura i Prawo” 2005/7–8, s. 192 i n.

⁷⁷ Tak trafnie uchwala SN z 25.02.2005 r. (I KZP 36/04), OSNKW 2005/2, poz. 13; por. L. Tyszkiewicz, *Glosa...*, s. 192, D. Kala, *Postępowanie...*, s. 63.

⁷⁸ Z. Kwiatkowski, *Glosa do postanowienia SN z 6 kwietnia 1985 r.* (Z 14/85), „Państwo i Prawo” 1987, z. 1, s. 153; T. Razowski, *Wybrane zagadnienia problematyki procesowej wyroku łącznego*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2000/VI, s. 160; T. Razowski, *Dopuszczalność łączenia w wyroku łącznym środków karnych zakazu prowadzenia pojazdów*, „Prokuratura i Prawo” 2004/4, s. 56 i n.; A. Sakowicz, w: K.T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego...*, s. 1256.

⁷⁹ M. Szewczyk, *Kara łączna w polskim prawie karnym – rozważania na tle doktryny i orzecznictwa sądowego*, Kraków 1981, s. 67; D. Kala, *Postępowanie...*, s. 111.

⁸⁰ D. Kala, *Obrońca w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego*, „Palestra” 2003/7–8, s. 70.

Zgodnie z art. 575 § 1 k.p.k., jeżeli po wydaniu wyroku łącznego zachodzi potrzeba wydania nowego wyroku łącznego, z chwilą jego wydania poprzedni wyrok łączny traci moc. Warto zauważyć, że chodzi o czas wydania, a nie uprawomocnienia⁸¹. Dzieje się tak też wtedy, gdy choćby jeden z wyroków stanowiących podstawę wyroku łącznego ulega uchyleniu lub zmianie, np. w drodze kasacji, wznowienia postępowania, podobnie gdy nastąpi amnestia, abolicja, ulaskawienie lub przedawnienie wykonania jednej z kar objętych karą łączną⁸². Nie inaczej jest w sytuacji, kiedy nastąpi dekryminalizacja przestępstwa objętego karą częstkową, przy czym w grę wchodzi zarówno dekryminalizacja całkowita, jak kontrawencjonalizacja. W odniesieniu do tej ostatniej należy wszakże dokonać pewnego zastrzeżenia. Otóż nie każdy akt przekształcenia przestępstwa w wykroczenie da się potraktować jako właściwa kontrawencjonalizacja. Dotyczy to, jak się wydaje, ustawy z 28.08.1998 r. o zmianie ustawy – Kodeks wykroczeń, ustawy – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, ustawy o ustroju kolegiów do spraw wykroczeń, ustawy – Kodeks pracy i niektórych innych ustaw⁸³. Artykuł 12 tej ustawy stanowił, że jeżeli według nowej ustawy czyn objęty prawomocnym wyrokiem skazującym za przestępstwo na karę pozbawienia wolności stanowi wykroczenie, orzeczona kara, podlegająca wykonaniu, ulega zamianie na karę aresztu w wysokości równej górnej granicy ustawowego zagrożenia za taki czyn, a jeśli ustawa nie przewiduje za ten czyn kary aresztu, na karę ograniczenia wolności lub grzywny, przyjmując 1 dzień pozbawienia wolności za równoważny grzywnie w kwocie od 10 do 150 zł i nieprzekraczając górnej granicy tego rodzaju kary przewidzianej za ten czyn. Z kolei ustawą z 12.08.1995 r. o zmianie Kodeksu karnego, Kodeksu karnego wykonawczego oraz o podwyższeniu dolnych i górnych granic grzywien i nawiązek w kodeksie karnym⁸⁴ podniesiono w odniesieniu do przestępstw i wykroczeń wartość kwotową mienia stanowiącą granicę między przestępstwem i wykroczeniem. Zmiana taka mogłaby mieć wpływ na karę łączną, w skład której wchodziła kara orzeczona za przestępstwo, którego dotyczyła. Gdyby bowiem stwierdzić, że nastąpiła kontrawencjonalizacja, należałoby uznać, że czyn stał się wykroczeniem, węzeł kary łącznej należy rozwiązać, a następnie połączyć na nowo, z wyeliminowaniem skazania za wykroczenie. Tak należy uczynić w razie, gdyby zmiana ustawy istotnie stanowiła kontrawencjonalizację. Wspomnianą ustawę za typowy akt kontrawencjonalizacji uznał Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z 13.01.1999 r. (II AKz 665/98)⁸⁵. Jednak trafny wydaje się pogląd odmienny, że w wypadku, o którym mowa, nie doszło do typowej kontrawencjonalizacji, ale do uadekwatnienia kryteriów kwotowych poprzez uwzględnienie procesu inflacji⁸⁶. W kontekście niniejszych badań nasuwa się pytanie, czy podobnie należy traktować zmiany dokonane ustawą z 27.09.2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw⁸⁷. Także i w tym

⁸¹ Por. uwagi dotyczące stanu prawnego po nowelizacji z 20.02.2015 r.

⁸² K. Marszał, *Głosa do uchwały SN z 21 grudnia 1976 r. (VII KZP 18/76)*, „Państwo i Prawo” 1977/11, s. 177; A. Sakowicz, w: K.T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego...*, s. 1260.

⁸³ Dz. U. Nr 113, poz. 717.

⁸⁴ Dz. U. Nr 95, poz. 475.

⁸⁵ Niepublikowany, za A. Wąsek, w: O. Górniok, S. Hoc, M. Kalitowski, S.M. Przyjemski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, *Kodeks karny. Komentarz*, t. 1, Gdańsk 2005, s. 81.

⁸⁶ Tak SA w Lublinie w wyroku z 29.03.1999 r. (II AKz 117/98), „Apelacja Lubelska” 1999/nr 2, poz. 16; A. Wąsek, w: O. Górniok, S. Hoc, M. Kalitowski, S.M. Przyjemski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, *Kodeks karny...*, s. 80–81.

⁸⁷ Dz. U. poz. 1247.

wypadku nastąpiło poważne podwyższenie kwoty stanowiącej granicę między wykroczeniem a przestępstwem przeciwko mieniu. Wydaje się wszakże, że w wypadku tej ostatniej ustawy doszło do zwykłego aktu kontrawencjonalizacji, który nie był warunkowany inflacją, niezbyt wszak wysoką. Stąd przypadki, kiedy w skład kary łącznej wchodzi skazanie za przestępstwo, które stało się po tej nowelizacji wykroczeniem, winny skutkować rozwiązaniem węzła kary łącznej i orzeczeniem nowej⁸⁸.

W sytuacji opisanej w art. 575 § 1 k.p.k. wydaje się w miarę potrzeby nowy wyrok łączny (art. 575 § 2 k.p.k.). Słuszny jest pogląd, że przepis ten nie służy do naprawy błędnego rozstrzygnięcia zawartego w prawomocnym wyroku łącznym. Wyrok taki może być wzruszony w drodze środków zaskarżenia⁸⁹. W orzecznictwie przyjmuje się, że kara łączna orzeczona nowym wyrokiem łącznym nie może stwarzać dla skazanego większej dolegliwości od tej, jaka wyniknęłaby z kolejnego wykonania zapadłych przeciwko skazanemu wyroków podlegających połączeniu⁹⁰.

Zgodnie z art. 576 § 1 k.p.k. z chwilą uprawomocnienia się wyroku łącznego wyroki podlegające połączeniu nie podlegają wykonaniu w zakresie objętym wyrokiem łącznym. W wypadku wymierzenia wyrokiem łącznym kary niższej od okresu odbytych i połączonych kar pozbawienia wolności lub równej mu, przewodniczący zarządza niezwłoczne zwolnienie skazanego, jeżeli nie jest pozbawiony wolności w innej sprawie.

2.5. Postępowanie w sprawach o wydanie wyroku łącznego po nowelizacji z 20.02.2015 r.

Istotną nowością wprowadzoną przez ustawę z 20.02.2015 r. jest regulacja art. 568a k.p.k. Przepis ten dotyczy układu procesowego, w którym orzeka się o karze łącznej i stanowi, że orzeka się ją w jednym postępowaniu, jeżeli dotyczy kar wymierzonych za przypisane skazanemu tym wyrokiem przestępstwa, a wyrokiem łącznym w pozostałych wypadkach. Oznacza to, że w postępowaniu dotyczącym przestępstw pozostających w zbiegu możliwe jest orzeczenie kary łącznej tylko w odniesieniu do nich, także wtedy, gdy sąd wie o istnieniu wyroku lub wyroków za inne przestępstwa pozostające w zbiegu z tymi, których dotyczy postępowanie. Podobnie w takim układzie procesowym nie jest możliwe orzeczenie kary łącznej „nabudowywanej” na poprzednio orzeczonej karze łącznej, mimo istnienia warunków określonych w art. 85 § 1 k.k.⁹¹ Rozwiązanie takie, które oznacza – w opisanej sytuacji – najpierw wymierzenie kary łącznej tylko za przestępstwa, w odniesieniu do których orzekano w postępowaniu, a następnie wszczęcie nowego postępowania w przedmiocie wydania wyroku łącznego, niewątpliwie pozostaje w sprzeczności z wymogami ekonomii procesowej⁹². Wypadki, w których

⁸⁸ Przypadki takie pojawiają się w praktyce. Por. część odnosząca się do badań aktowych.

⁸⁹ Wyrok SA w Lublinie z 17.01.2006 r. (II AKA 302/05), KZS 2006/6, poz. 106; A. Sakowicz, w: K.T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego...*, s. 1260.

⁹⁰ Wyrok SN z 22.03.1973 r. (I KR 425/72), OSNKW 1973/7–8, poz. 96; wyrok SA w Lublinie z 30.11.2000 r. (II AKA 230/00), Prok. i Pr. 2001/9, dodatek „Orzecznictwo”, poz. 27; A. Sakowicz, w: K.T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego...*, s. 1260.

⁹¹ P. Kardas, w: W. Wróbel (red.), *Nowelizacja...*, s. 514.

⁹² Por. propozycję Komisji Kodyfikacyjnej, przewidującą orzekanie kary łącznej w razie „nabudowywania” kary na poprzedniej karze łącznej także i w takim układzie procesowym. P. Kardas, w: W. Wróbel (red.), *Nowelizacja...*, s. 514; W. Wróbel, *Nowy model orzekania kary łącznej*, w: W. Górski, P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel (red.), *Zagadnienia teorii i nauczania prawa karnego. Kara łączna. Księga jubileuszowa Profesor Marii Szevczyk*, Warszawa 2013, s. 626.

podstawą orzekania kary łącznej będzie poprzednio orzeczona kara łączna, będą miały miejsce tylko w wyroku łącznym.

Zmianą drobniejszą jest wprowadzenie w art. 584 k.p.k. reguły, że dowody w postępowaniu przeprowadzane są z urzędu. Wynika to ze zmiany ogólnej zasady dotyczącej inicjatywy dowodowej w procesie. Z uwagi na nią zaistniała konieczność pozostawienia w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego możliwości prowadzenia dowodów z urzędu⁹³.

Z uwagi na zmianę modelu orzekania kary łącznej w połączeniu z regułą wprowadzoną z art. 586a k.p.k., z którego wyraźnie wynika, że wyrok łączony jest jednym z trybów orzekania kary łącznej, w doktrynie pojawił się pogląd, że jeżeli jedna z kar dotyczy zbrodni, sąd wydaje wyrok w składzie określonym w art. 28 § 2 k.p.k., a jeżeli jedną z łączonych kar jest kara 25 lat pozbawienia wolności, sąd orzeka w składzie przewidzianym w art. 28 § 4 k.p.k.⁹⁴ Wydaje się wszakże, że zmiana, która nastąpiła, pozwala prezentować pogląd, że skład zawsze jest jednoosobowy, określony w art. 28 § 1 k.p.k. co prawda wyrok łączny jest trybem orzekania o karze łącznej, jednak nadal – mimo zaszłej zmiany – nie jest orzekaniem o zbrodni czy o przestępstwo zagrożone karą 25 lat lub dożywotniego pozbawienia wolności, a tylko to uzasadniałoby pogląd o orzekaniu w składach przewidzianych w art. 28 § 2 i 4 k.p.k.

Nowelizacją zmieniono też art. 575 § 1 i 3. Zmiana w art. 575 § 1 k.p.k. przesuwca czas utraty mocy poprzedniego wyroku łącznego na czas uprawomocnienia się nowego. Z kolei dodanie § 3 ma zapewne na celu rozwianie wątpliwości, czy utrata mocy wyroku łącznego jest wynikiem utraty mocy wyroku częściowego, czy także uprzedniego (łącznego) wyroku łącznego.

3. PREZENTACJA WYNIKÓW BADAŃ EMPIRYCZNYCH

Badaniami objęto wyroki łączne wydane w latach 2012–2013. Na zapytanie o sygnatury spraw skierowane do sądów otrzymano informację, że w latach tych rozpoznano łącznie 6.154 sprawy o wydanie wyroku łącznego. Do badań wylosowano 512 spraw, co stanowi 0,83% wszystkich spraw o wydanie wyroku łącznego w latach 2012–2013. Celem badania było, w pierwszej kolejności, stwierdzenie, jak inicjowane było postępowanie, w dalszej – jak wyglądało procedowanie w sprawie, w szczególności jaka była znajomość akt orzekających sądów. Z uwagi na to, że w analizowanym okresie nie miały miejsca żadne zmiany ustawodawcze w zakresie postępowania w sprawie o wydanie wyroku łącznego, badania przeprowadzono łącznie dla obu lat, w których zapadały rozstrzygnięcia, a uzyskanych wyników nie rozbijano na poszczególne lata. Procedowanie w poszczególnych latach nie różniło się nie tylko w sensie regulacji prawnej. Także same sprawy rozpoznane w roku 2013 nie różniły się od spraw rozpoznanych w roku poprzednim. Z uwagi na to odrębne opracowanie badania dla poszczególnych lat nie było celowe. Nie dzielono także spraw z uwagi na orzekający sąd. Badaniom poddano 60 spraw, w których orzekał sąd okręgowy i 452 sprawy, w których orzekał sąd rejonowy.

⁹³ A. Światłowski, w: J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego...*, s. 1370.

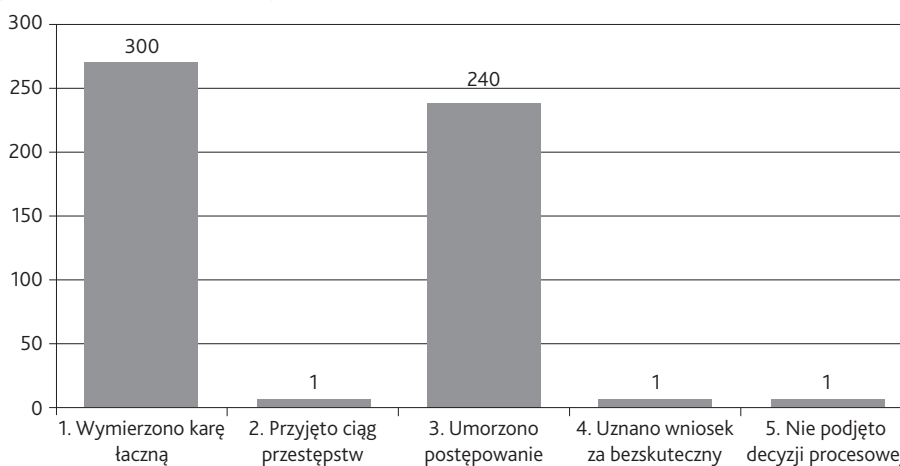
⁹⁴ A. Światłowski, w: J. Skorupka (red.), *Kodeks postępowania karnego...*, s. 1367.

Pomiędzy sposobami procedowania między sądami różnego rzędu nie dało się zauważyć różnic. W takiej sytuacji odrębne prezentowanie wyników dla sądów rejonowych i okręgowych zaciemniałoby tylko ostateczny wynik badania.

Spośród 512 zbadanych spraw 269 zakończyło się wydaniem wyroku łącznego z orzeczeniem kary łącznej. W 1 wypadku stwierdzono, że przestępstwa, za które sprawcę skazano poszczególnymi wyrokami, stanowią ciąg przestępstw, wydano zatem wyrok łączny, którym wymierzono 1 karę na podstawie art. 91 § 1 k.k. W 1 wypadku wniosek skazanego uznano za bezskuteczny, w 1 sprawie nie wydano wyroku łącznego ani nie umorzono postępowania, w ogóle nie wydając żadnej decyzji procesowej, a tylko informując skazanego, że brak jest podstaw do wydania wyroku łącznego. Wreszcie 240 postępowań umorzono, z czego 238 na posiedzeniu, a 2 na rozprawie.

Wykres 1

Sprawy o wydanie wyroku łącznego

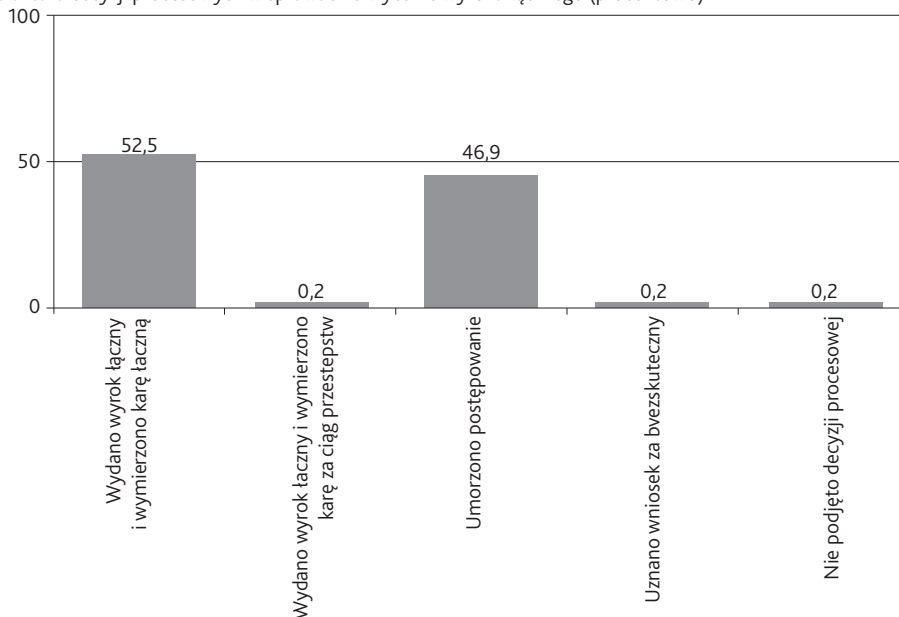
Źródło: opracowanie własne.

Oznacza to, że wyroki łączne z wymierzeniem kary łącznej stanowiły 52,5% wszystkich rozstrzygnięć; przypadki, gdy uznano, że przestępstwa zostały popełnione w ciągu i wymierzono jedną karę to 0,2% rozstrzygnięć; umorzenia to 46,9% rozstrzygnięć; przypadki, kiedy uznano wniosek za bezskuteczny to 0,2% rozstrzygnięć; także sytuacje, w których nie podjęto decyzji procesowej to 0,2% rozstrzygnięć.

Spośród 269 wyroków łącznych 241 wydano po wniosku skazanego, 20 po wniosku obrońcy i 8 po wszczęciu postępowania z urzędu. Sprawa, w której uznano, że przestępstwa zostały popełnione w ciągu, wszczęta została na wniosek skazanego. Wszystkie 240 spraw zakończone umorzeniem postępowania zostały wszczęte na wniosek skazanego, z tym że w jednej sprawie złożone zostały 2 wnioski, 1 przez skazanego, 1 przez jego obrońcę. Także w przypadkach, kiedy uznano wniosek za bezskuteczny oraz gdy postępowanie nie zostało w procesowy sposób rozstrzygnięte, wniosek był złożony przez skazanego.

Wykres 2

Struktura decyzji procesowych w sprawach o wydanie wyroku łącznego (procentowo)

Źródło: opracowanie własne.

Ogółem na 512 przebadanych postępowań z urzędu wszczęto 8 (1,6% spraw), na wniosek skazanego 484 (94,5% spraw), a na wniosek obrońcy 21 (4,2% spraw). Łączna liczba wniosków wynosi 513 (w 512 sprawach), z uwagi na to, że w jednym wypadku wniosek złożył zarówno obrońca, jak i skazany. Dodać należy, że był to jedyny w badanej próbie przypadek, kiedy wniosek obrońcy nie doprowadził ostatecznie do wydania wyroku łącznego.

Zwraca uwagę, że znakomita większość postępowań była wszczęta na wniosek skazanego lub jego obrońcy. Postępowania wszczęte z urzędu stanowią niewielki odsetek, a w ogóle nie było przypadków wszczęcia postępowania na wniosek prokuratora.

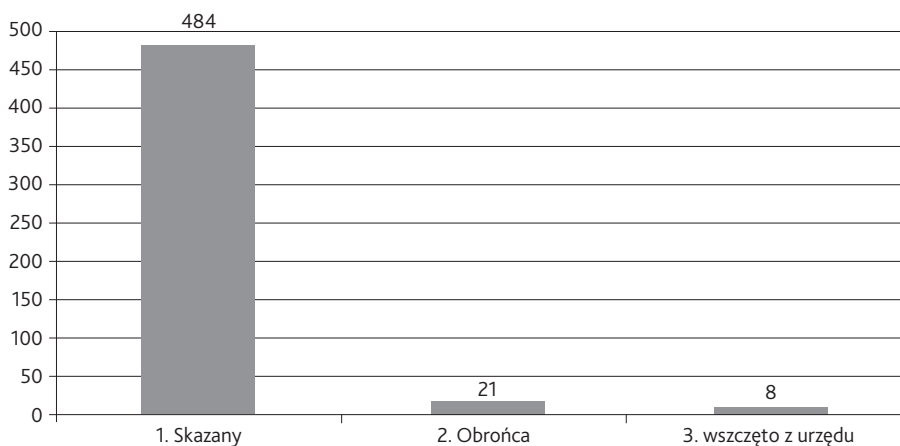
Warto zauważyć, że spośród 484 wniosków o wydanie wyroku łącznego złożonych przez skazanych, zaledwie 242, czyli dokładnie 50%, okazało się skutecznymi (wymierzono 241 kar łącznych, a 1 raz uznano, że przestępstwa popełniono w ciągu). Spośród 21 wniosków złożonych przez obrońcę 20 było skutecznymi (95,2% wniosków obrońcy)⁹⁵. Wszystkie 8 przypadków wszczęcia postępowania z urzędu ostatecznie skutkowało wydaniem wyroku łącznego.

Spośród 240 postępowań umorzonych, 238 zostało zakończonych na posiedzeniu, bez rozprawy głównej. Natomiast w 2 wypadkach umorzenie postępowania nastąpiło na rozprawie.

⁹⁵ Należy zastrzec, że ostatni z wniosków złożonych przez obrońcę także był zasadny. Nie doprowadził do wydania wyroku łącznego z powodu przyjęcia przez orzekający sąd koncepcji o „konfiguracyjnym” wymiarze kary łącznej.

Wykres 3

Wniosek o wszczęcie (procentowo)

Źródło: opracowanie własne.

Łącznie na posiedzeniu zakończono 240 spraw, w tym 238 umorzono, w 1 sprawie uznano wniosek za bezskuteczny i w 1 nie wydano decyzji procesowej, informując tylko skazanego, że nie ma podstaw do wydania wyroku łącznego⁹⁶.

Na 240 spraw zakończonych na posiedzeniu, 16 razy wyznaczony był obrońca z urzędu (6,6% spraw zakończonych na posiedzeniu), w tym 6 razy był on wyznaczony na podstawie art. 78 § 1 k.p.k., 2 razy na podstawie art. 79 § 1 k.p.k., a 8 razy na podstawie art. 451 k.p.k. W żadnym posiedzeniu obrońca nie brał udziału. W 4 wypadkach wyznaczenie obrońcy z urzędu, który nie podjął żadnych czynności, było ostatnią czynnością w sprawie, poprzedzającą umorzenie postępowania na posiedzeniu.

W 1 sprawie skazany miał obrońcę z wyboru. Obrońca ten złożył wniosek o wydanie wyroku łącznego.

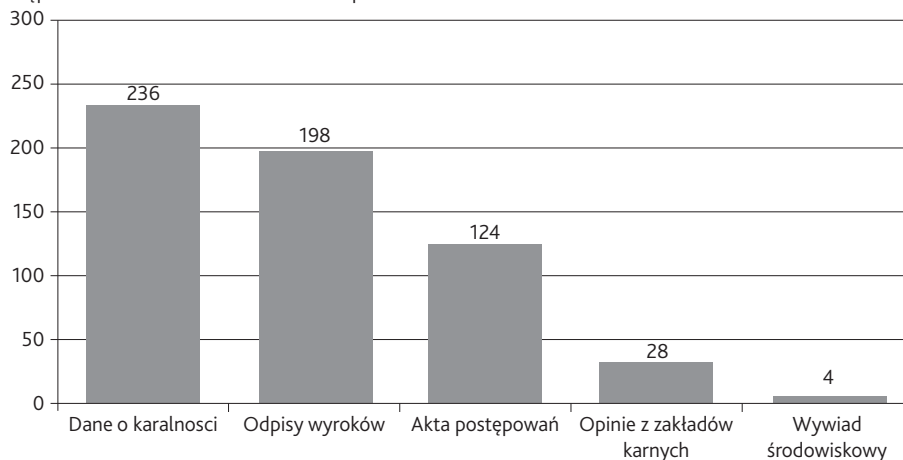
W postępowaniu zakończonym uznaniem wniosku skazanego za bezskuteczny nie wykonano żadnych czynności dowodowych. W postępowaniu zakończonym poinformowaniem skazanego o braku podstaw do wydania wyroku łącznego pozyskano dane o karalności, odpisy wyroków i akta postępowań dotyczących wyroków objętych wnioskiem.

W postępowaniach zakończonych umorzeniem na posiedzeniu (łącznie 238) w 236 przypadkach (99,1% spraw zakończonych umorzeniem na posiedzeniu) pozyskiwano dane o karalności sprawcy. W 198 sprawach (83,1% spraw zakończonych umorzeniem na posiedzeniu) pozyskano odpisy wyroków. W 124 sprawach (52,1% spraw zakończonych umorzeniem na posiedzeniu) przeprowadzono dowód z akt postępowań. W 28 wypadkach (11,7% spraw zakończonych umorzeniem na posiedzeniu) pozyskiwano opinie z zakładów karnych, w których przebywał skazany, w 4 wypadkach (1,6% spraw zakończonych umorzeniem na posiedzeniu) przeprowadzono wywiad środowiskowy.

⁹⁶ W sprawie tej oczywiście winno było nastąpić umorzenie postępowania.

Wykres 4

Postępowania zakończone umorzeniem na posiedzeniu

Źródło: opracowanie własne.

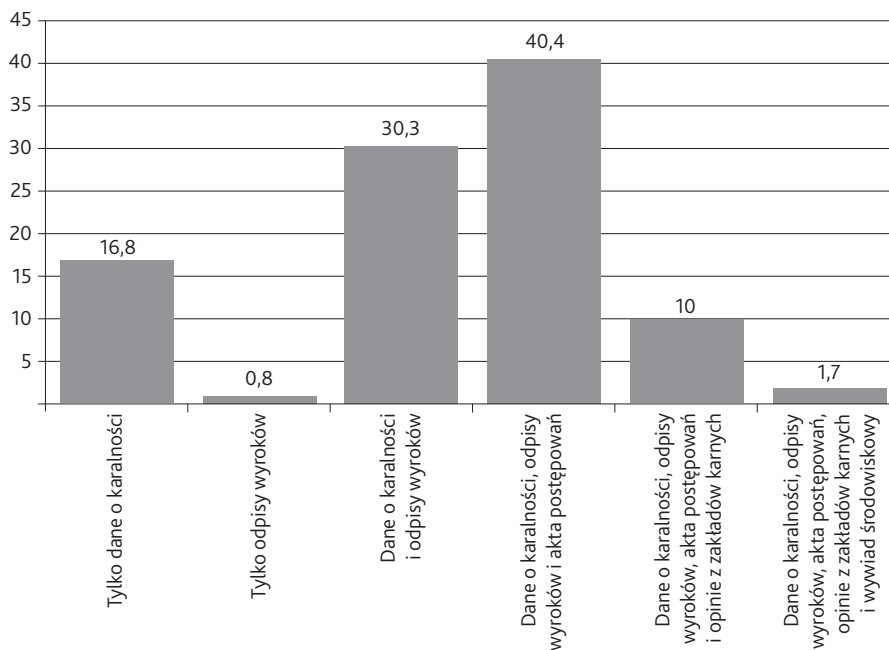
W 40 sprawach (16,8% spraw zakończonych umorzeniem na posiedzeniu) jedynym dowodem przeprowadzonym przez sąd był dowód z danych o karalności. W 2 sprawach (0,8% spraw zakończonych umorzeniem na posiedzeniu) jedynym dowodem były odpisy wyroków. W 72 sprawach (30,3% spraw zakończonych umorzeniem na posiedzeniu) sąd miał dane o karalności i odpisy wyroków. W 96 wypadkach (40,4% spraw zakończonych umorzeniem na posiedzeniu) miał dane o karalności, odpisy wyroków i akta postępowań. W 24 sprawach (10% spraw zakończonych umorzeniem na posiedzeniu) sąd dysponował danymi o karalności, odpisami wyroków, aktami postępowań i opiniami z zakładów karnych, w których przebywał skazany. Wreszcie w 4 sprawach (1,7% spraw zakończonych umorzeniem na posiedzeniu) miał dane o karalności, odpisy wyroków, akta postępowań, opinie z zakładów karnych oraz dane z wywiadu środowiskowego.

Na 240 spraw rozstrzygniętych na posiedzeniu skazany był obecny na 2, prokurator na 55. W 16 sprawach wyznaczony był obrońca, ale ani razu nie uczestniczył on w posiedzeniu. Należy zaznaczyć, że we wszystkich sprawach zakończonych na posiedzeniu, niezależnie od sposobu rozstrzygnięcia, skazany przebywał w zakładzie karnym. Tylko dwukrotnie zaistniała w ocenie sądu potrzeba sprowadzenia go na posiedzenie. W obu wypadkach z protokołu posiedzenia nie wynika, czemu potrzebę taką dostrzeżono.

W 220 sprawach (92,4% spraw umorzonych na posiedzeniu) podstawą rozstrzygnięcia na posiedzeniu był art. 572 k.p.k., w 1 sprawie (0,4% spraw umorzonych na posiedzeniu) art. 17 § 1 pkt 5 k.p.k., w 16 art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k., (6,8% spraw umorzonych na posiedzeniu), przy czym w 12 wypadkach zaszła powaga rzeczy osądzonej, a w 6 zawisłość sprawy. W 1 wypadku (0,4% spraw umorzonych na posiedzeniu) jako podstawę umorzenia przyjęto art. 85 k.k. (*sic!*), co zapewne należy uznać za umorzenie z powodu braku podstaw do wydania wyroku łącznego, a więc w gruncie rzeczy za umorzenie na podstawie art. 572 k.p.k.

Wykres 5

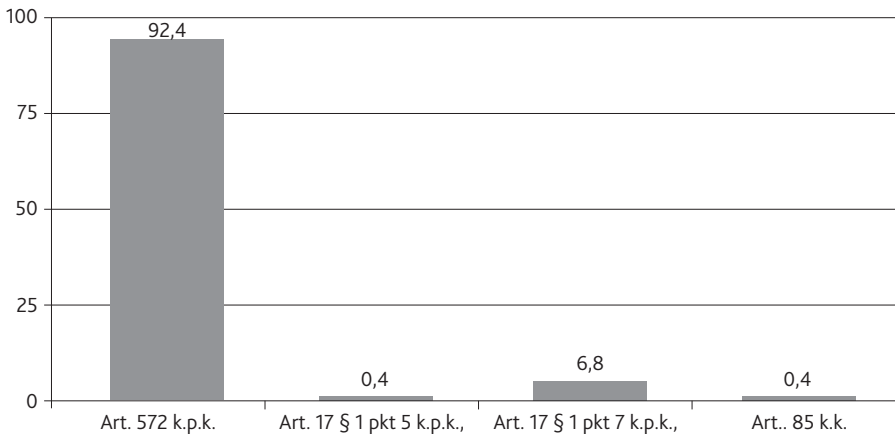
Odsetek spraw, w których przeprowadzano poszczególne dowody

Źródło: opracowanie własne.

Wykres 6

Podstawa umorzenia na posiedzeniu, procentowo

Źródło: opracowanie własne.

Należy zaznaczyć, że w jednym wypadku w I instancji postanowiono „nie wydać wyroku łącznego”, nie podając podstawy prawnej rozstrzygnięcia. Postanowienie to zaskarżył prokurator, zarzucając obrazę art. 572 k.p.k. Sąd II instancji zmienił zaskarżone postanowienie w ten sposób, że za podstawę rozstrzygnięcia przyjął art. 572 k.p.k., tak też orzeczenie to zostało uwzględnione w niniejszych badaniach.

Postanowienia kończące postępowanie na posiedzeniu były 10 razy skarżone. 8 razy czynił to skazany, 1 raz obrońca, 1 raz prokurator. Zażalenie prokuratora dotyczyło braku decyzji procesowej. Podniósł on zarzut naruszenia przepisu postępowania w postaci art. 572 k.p.k. i zażądał zmiany zaskarżonego postanowienia poprzez umorzenie postępowania na podstawie art. 572 k.p.k. Zażalenie zostało uwzględnione, postanowienie zmieniono w ten sposób, że umorzono postępowanie na podstawie art. 572 k.p.k.

Obrońca podniósł zarzut obrazy art. 85 k.k. i art. 572 k.p.k. i zażądał połączenia kary grzywny z karą pozbawienia wolności. Oczywiście zaskarżone postanowienie zostało utrzymane w mocy.

Skazani najczęściej (pięciokrotnie) nie podnosili żadnych zarzutów, a tylko żądali połączenia przez sąd II instancji kar, podnosząc okoliczności związane ze swą sytuacją osobistą, zdrowotną i postępami w resocjalizacji. Dwukrotnie skazany zarzucił sądowi I instancji błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę skarżonego postanowienia, a polegający na błędnym przyjęciu, że skazanie za jedno z pozostających w zbiegu przestępstw nastąpiło przed popełnieniem przez sprawcę kolejnego. Raz wreszcie skazany zarzucił, że obrońca był nieobecny na posiedzeniu. Żadne z zażaleń skazanych nie doprowadziło do zmiany skarżonego postanowienia.

Ostatecznie na 10 przypadków zaskarżenia postanowienia sądu I instancji wydanego na posiedzeniu w 1 wypadku (zażalenie prokuratora) zmieniono zaskarżone postanowienie, w 8 utrzymano je w mocy, a w 1 wypadku zażalenie skazanego zostało złożone po terminie.

Na rozprawie zakończono 272 sprawy, w tym umorzono 2, a 270 razy wydano wyrok łączny, przy czym w 1 wypadku stwierdzono, że przestępstwa przypisane skazanemu pozostają w ciągu, a w 269 wymierzono karę łączną.

W wypadku spraw umorzonych na rozprawie w obu wszczęto postępowanie na wniosek skazanego. W jednym przypadku miał on obrońcę, wyznaczonego na podstawie art. 78 § 1 k.p.k. W obu wypadkach sąd pozyskał dane o karalności i odpisy wyroków, w jednym dodatkowo akta spraw i opinię z zakładu karnego. Podstawą umorzenia postępowania w obu wypadkach był art. 572 k.p.k. Obrońca i prokurator byli obecni na posiedzeniu w jednym przypadku, skazany natomiast nie był obecny na posiedzeniu. Postanowień kończących postępowanie nie skarżono.

Ogółem o postępowaniach zakończonych **bez wydania wyroku łącznego** można powiedzieć, że wszystkie 242 zostały wszczęte na wniosek skazanego. W 1 wypadku odrębne wnioski składali skazany i jego obrońca. W 18 wypadkach (7,4% spraw zakończonych bez wydania wyroku łącznego) skazany miał obrońcę, przy czym 1 raz był to obrońca z wyboru, w pozostałych wypadkach obrońca z urzędu. 8 razy obrońcę wyznaczano na podstawie art. 78 § 1 k.p.k., 2 razy na podstawie art. 79 § 1 k.p.k., a 8 razy na podstawie art. 451 k.p.k. W pozostałych 16 wypadkach wyznaczony obrońca nie uczestniczył w posiedzeniu.

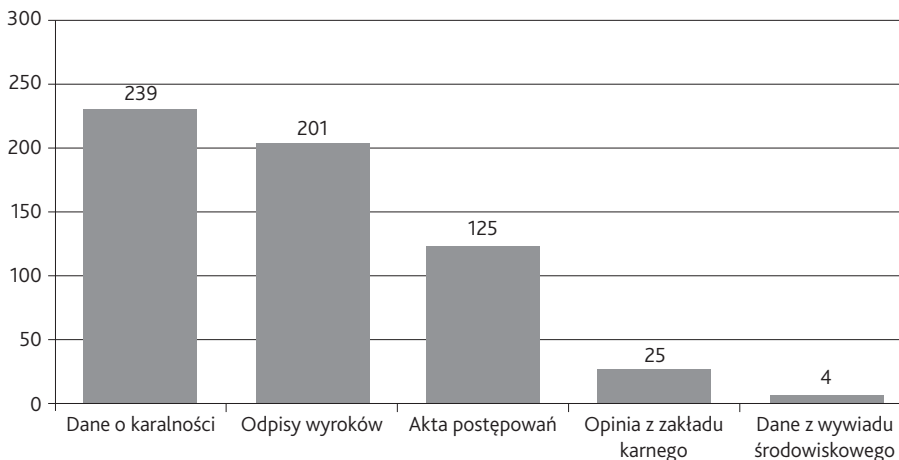
Obrońca z wyboru wykonał czynność w postaci złożenia wniosku o wydanie wyroku łącznego. Spośród pozostałych obrońców (z urzędu) obrońca wyznaczony w postępowaniu zakończonym na rozprawie był na niej obecny. Natomiast spośród obrońców wyznaczonych w postępowaniach zakończonych na posiedzeniu żaden nie wykonywał czynności procesowych. Wydaje się, że ich wyznaczanie, poza przypadkami obrony obligatoryjnej, było zatem przedwczesne. Dotyczy to zwłaszcza

4 przypadków, kiedy wyznaczenie obrońcy było ostatnią czynnością wykonaną w postępowaniu przed wydaniem postanowienia o jego umorzeniu.

W 239 sprawach (98,7% ze wszystkich 242 spraw zakończonych bez wydania wyroku łącznego) pozyskiwano dane o karalności, w 201 (83%) odpisy wyroków, w 127 (52,4%) akta postępowań, w 29 (11,9%) opinie z zakładów karnych, w 4 sprawach (1,6%) dane z wywiadu środowiskowego.

Wykres 7

Czynności dowodowe w sprawach zakończonych bez wydania wyroku łącznego (łącznie 242 sprawy)

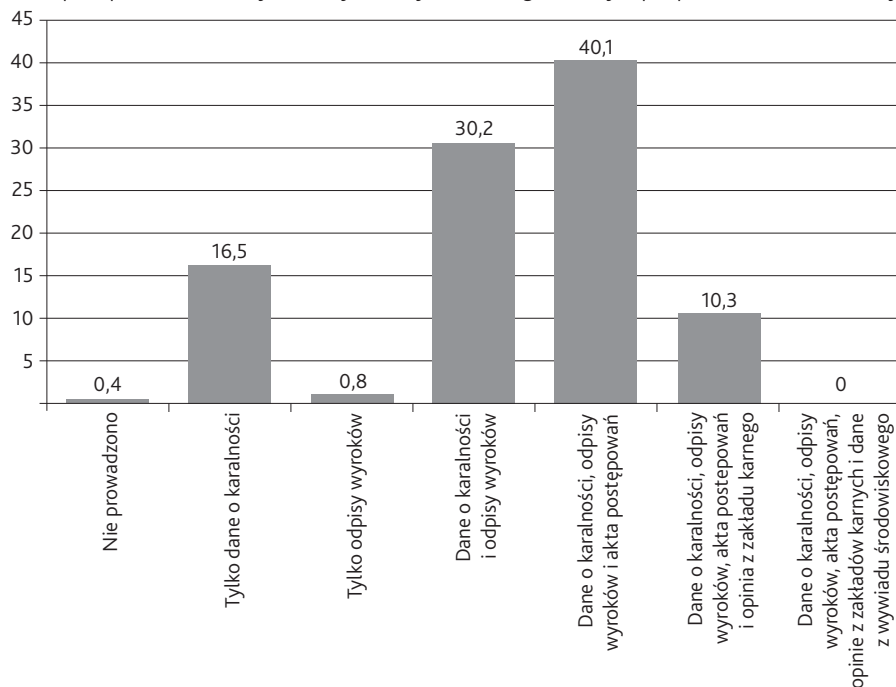
Źródło: opracowanie własne.

Jedno postępowanie (0,4% wszystkich 242 spraw zakończonych bez wydania wyroku łącznego) zakończono bez jakichkolwiek czynności dowodowych (było to postępowanie, w którym wniosek skazanego o wydanie wyroku łącznego uznano za bezskuteczny). W 40 sprawach (16,5%) jedynym dowodem przeprowadzonym przez sąd było pozyskanie danych o karalności. W 2 sprawach (0,8% spraw) sąd ograniczył się do pozyskania odpisów wyroków, nie przeprowadzając innych dowodów. W 73 sprawach (30,2% spraw zakończonych bez wydania wyroku łącznego) sąd miał dane o karalności i odpisy wyroków. W 97 sprawach (40,1% spraw zakończonych bez wydania wyroku łącznego) sąd miał dane o karalności, odpisy wyroków i akta postępowań. W 25 sprawach (10,3% spraw zakończonych bez wydania wyroku łącznego) sąd dysponował danymi o karalności, odpisami wyroków, aktami postępowań i opiniami z zakładów karnych, w których przebywał skazany. Wreszcie w 4 sprawach (1,7% spraw zakończonych umorzeniem na posiedzeniu) miał dane o karalności, odpisy wyroków, akta postępowań, opinie z zakładów karnych oraz dane z wywiadu środowiskowego.

Warto zauważyć stosunkowo dużą liczbę postępowań, w których ograniczono się do pozyskania informacji o karalności sprawcy. W wypadkach, w których skazany rzeczywiście poniósł wcześniej odpowiedzialność za kilka przestępstw, dane te nie były wystarczające do stwierdzenia, dlatego dodatkowo pozyskiwano jeszcze odpisy wyroków. Jednak stosunkowo częste były sytuacje, w których już sama analiza danych o karalności wskazywała na brak podstaw do wydania

Wykres 8

Odstetek postępowań zakończonych bez wydania wyroku łącznego, w których przeprowadzono dane dowody

Źródło: opracowanie własne.

wyroku łącznego. Skazani często składali wnioski o wydanie wyroku łącznego, nie mając świadomości, jaka jest jego istota. Postrzegali go jako instytucję służącą złagodzeniu odpowiedzialności karnej w wypadku popełnienia kilku przestępstw. Dlatego składali wnioski o wymierzenie wyroku łącznego w każdym wypadku, kiedy byli ponownie skazani, nawet po upływie dłuższego czasu od poprzedniego skazania, także w wypadkach, kiedy skazano ich w jednym postępowaniu za kilka przestępstw i już wymierzono karę łączną, czy też w sytuacji, kiedy przypisano im odpowiedzialność za przestępstwa pozostające w ciągu, czy za czyn ciągły. Aż w 17% postępowań pozyskanie samych danych o karalności pozwalało na stwierdzenie, że nie ma podstaw do prowadzenia dalszych czynności, gdyż wyroku łącznego wymierzyć nie można.

Dowód w postaci danych o karalności sądy traktowały jako swego rodzaju „badanie odsiewające” wnioski całkowicie bezzasadne. W najbardziej typowej sytuacji nie istniała możliwość stwierdzenia, czy zachodzą podstawy do wydania wyroku łącznego na podstawie samych tylko danych o karalności. Zwykle jednak brak podstaw do jego wydania da się stwierdzić na podstawie odpisów wyroków. Dane o karalności służyły zatem orzekającym sądom najczęściej do stwierdzenia, jakie wyroki zostały wobec skazanego wydane. W 2 wypadkach sąd nie zdecydował się na pozyskanie danych o karalności, pozyskując tylko odpisy wyroków, co wydaje się być nieprawidłowe. Tylko bowiem dysponując danymi o karalności, można z całą pewnością stwierdzić, jakie wyroki wchodzą w grę, i w związku z tym mieć pewność,

że sprowadziło się i włączyło do akt postępowania odpisy wszystkich wyroków, które poddawane są ocenie. Decyzję w wypadku postępowań podlegających umorzeniu można podjąć, dysponując odpisami wyroków, pozyskanymi po ocenie danych o karalności. Z tego względu w ponad 30% wypadków sąd korzystał z jednych i drugich. Dość często od razu żądał akt postępowań (ponad 40% przypadków), chociaż – jak należy zauważyć – decyzję o braku podstaw do wydania wyroku łącznego można podjąć na podstawie samych odpisów. Jednak postępowanie takie świadczy o dążeniu do zapewnienia sprawnego przebiegu postępowania. W wypadku bowiem, kiedy powstałaby potrzeba wydania wyroku łącznego (czego sąd na etapie wstępnych czynności, a więc żądania odpisów i ewentualnie akt, zwykle nie może wiedzieć), kolejne sprowadzanie akt stanowiłoby stratę czasu. Dlatego żądano akt od razu, dzięki czemu zabezpieczano się przed stratą czasu w dalszej części postępowania. Natomiast stosunkowo rzadko (niewiele ponad 10 spraw) żądano opinii z zakładu karnego. Najczęściej następowało to od razu po wszczęciu postępowania w sprawie wydania wyroku łącznego. Podobnie jak w wypadku akt postępowania, sąd – zakładając, że istnieje możliwość wydania wyroku łącznego – od razu po uzyskaniu danych o karalności żądał odpisów wyroków, akt postępowań i opinii o skazanym. Miało to miejsce w sytuacji, w której nie istniała pewność, a jedynie prawdopodobieństwo, że istnieją podstawy do wydania wyroku łącznego.

Taka praktyka niewątpliwie skraca czas postępowania w sytuacji, kiedy podstawy te rzeczywiście istnieją. W wypadku, kiedy podstaw tych nie ma, dowody w postaci opinii o skazanym i akt postępowań są zbędne. Jednak pewność co do tego, czy są potrzebne, czy nie, uzyskać można dopiero po analizie odpisów wyroków. Gdyby akta postępowań i opinie były ściągane dopiero po przeanalizowaniu odpisów wyroków, postępowania w sprawach, w których wydano wyroki łączne byłyby bardzo długie. Z uwagi na to praktykę wczesnego ściągania akt postępowań i opinii o skazanym należy uznać za rozsądną i uzasadnioną.

Spośród 270 spraw zakończonych wydaniem wyroku łącznego w 1 wypadku stwierdzono, że przestępstwa popełnione przez skazanego pozostają w ciągu i wymierzono karę na podstawie art. 91 § 1 k.k., a w 269 sprawach wymierzono karę łączną.

Ogółem spośród 270 spraw zakończonych wydaniem wyroku łącznego 242 wszczęto po wniosku skazanego, 20 po wniosku obrońcy, a 8 z urzędu.

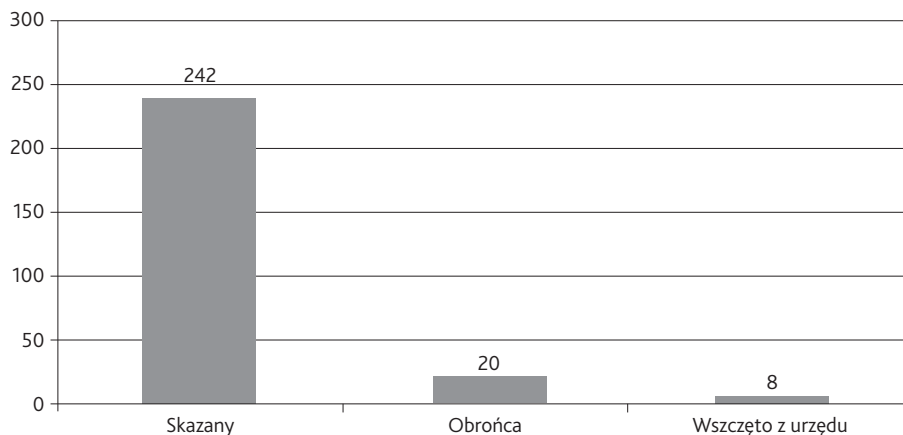
Na 484 wnioski złożone przez skazanych 242, a zatem dokładnie 50%, doprowadziło do wydania wyroku łącznego. Z kolei na 21 wniosków złożonych przez obrońcę do wydania wyroku łącznego doprowadziło 20, a zatem 95,2%⁹⁷. Zaledwie w 8 sprawach postępowanie zostało wszczęte z urzędu, przy czym w 3 wypadkach przyczyną była kontrawencjonalizacja, natomiast w pozostałych sąd stwierdził istnienie kilku skazań. Na 270 spraw zakończonych wydaniem wyroku łącznego 148 razy (54,8% spraw) łączono tylko wyroki wydane przez ten sąd, który orzekał w sprawie, a zatem dysponował pełnymi danymi odnośnie do ewentualnej

⁹⁷ Należy tu nadmienić, że wniosek, który nie doprowadził do wydania wyroku łącznego, także był zasadny, jednak w tej sprawie orzekający sąd uznał, że nie można wydać kary łącznej w sytuacji, kiedy konieczność rozwiązania poprzedniego wyroku łącznego pogorszy sytuację sprawcy. Sąd zastosował zatem (i był to jedyny przypadek w analizowanej próbie) tzw. konfiguracyjną metodę wymierzania kary łącznej, która uważana jest za nieprawidłową. Wniosek obrońcy był zatem merytorycznie słuszny. Zapewne z uwagi na to, że rzeczywiście uwzględnienie wniosku pogorszyłoby sytuację skazanego, obrońca nie skarżył rozstrzygnięcia sądu.

potrzeby wydania wyroku łącznego. Zresztą potrzebę wydania wyroku łącznego z urzędu dało się dostrzec też w większości ze 122 spraw (45,2% spraw), w których łączono wyroki wydane przez różne sądy. Także i w ich wypadku sąd dysponuje bowiem danymi o karalności, często także odpisami poprzednich wyroków skazujących, i ma w związku z tym dane pozwalające stwierdzić, czy zachodzi potrzeba wydania wyroku łącznego.

Wykres 9

Uwzględniony wniosek o wydanie wyroku łącznego

Źródło: opracowanie własne.

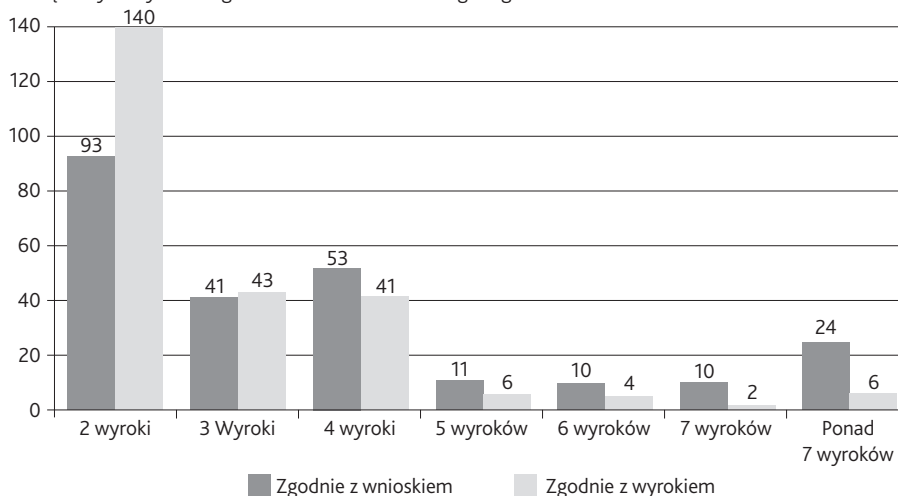
Warto zauważyć, że w badanej próbie nie znalazła się ani jedna sprawa wszczęta na wniosek prokuratora.

W sumie w sprawach, w których ostatecznie stwierdzono podstawy do wydania wyroku łącznego, sąd procedował tylko 8 razy z urzędu, a 262 razy na wniosek. Stosunkowo często skazani wskazywali we wniosku wszystkie wyroki, którymi zostali skazani, jako te, które winny być połączone. We wszystkich wypadkach, kiedy wnioski składał obrońca, sąd połączył te wyroki, które zostały wskazane we wniosku. Natomiast 242 wnioski złożone przez skazanego obejmowały: 2 wyroki – 93 razy; 3 wyroki – 41 razy; 4 wyroki – 53 razy; 5 wyroków – 11 razy; 6 wyroków – 10 razy; 7 wyroków – 10 razy; więcej niż 7 wyroków – 24 razy. W 79 wypadkach (32,6% wszystkich uwzględnionych wniosków złożonych przez skazanych) sąd zredukował liczbę łączonych wyroków w stosunku do wnioskowanej. Ostatecznie po wnioskach skazanych łączono: 2 wyroki – 140 razy; 3 wyroki – 43 razy; 4 wyroki – 41 razy; 5 wyroków – 6 razy; 6 wyroków – 4 razy; 7 wyroków – 2 razy; więcej niż 7 wyroków – 6 razy. Wydaje się, że skazani, nie posiadając wiedzy na temat istoty wyroku łącznego i kary łącznej, i postrzegając ją jako instytucję służącą po prostu zredukowaniu odpowiedzialności, składają wnioski o połączenie wszystkich wyroków, jakie przeciwko nim zapadły⁹⁸.

⁹⁸ Warto zauważyć, że nowelizacja kodeksu karnego z 20.02.2015 r. sprawi, że większość tak sformułowanych wniosków stanie się zasadna. Koncepcja swego rodzaju „pełzającej” kary łącznej powoduje bowiem, że łączeniu podlegają po prostu wszystkie wykonalne kary.

Wykres 10

Liczba łączonych wyroków zgodnie z wnioskiem skazanego i zgodnie z orzeczeniem

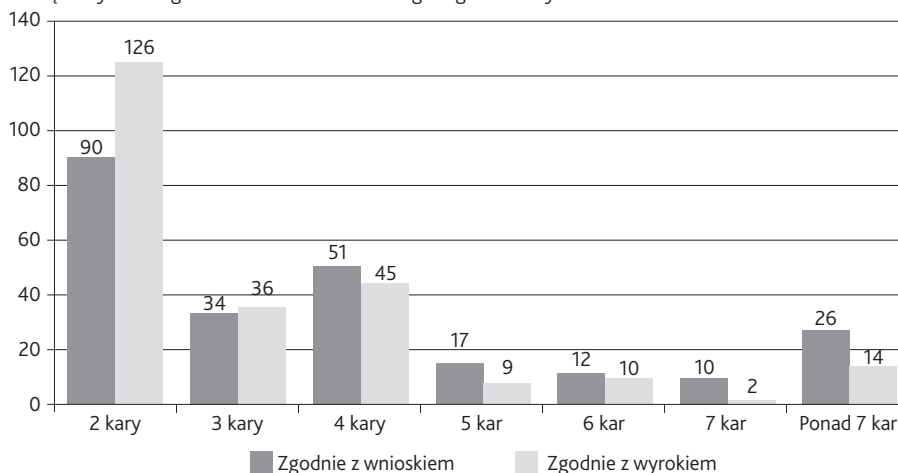

Źródło: opracowanie własne.

Zmniejszenie liczby łączonych wyroków w stosunku do wnioskowanej przez skazanego skutkowało, oczywiście, koniecznością zmniejszenia ilości łączonych kar. I tak, zgodnie z wnioskami skazanych, łączeniu miały podlegać: 2 kary – w 90 wypadkach; 3 kary – w 34 wypadkach; 4 kary – w 51 wypadkach; 5 kar – w 17 wypadkach; 6 kar – w 12 wypadkach; 7 kar – w 10 wypadkach; ponad 7 kar – w 26 wypadkach. Redukcja liczby łączonych wyroków w stosunku do wnioskowanej przez skazanego sprawiła, że łączeniu (w sprawach, w których orzekano na wniosek skazanego) ostatecznie podlegały: 2 kary – 126 razy; 3 kary – 36 razy; 4 kary – 45 razy; 5 kar – 9 razy; 6 kar – 10 razy; 7 kar – 2 razy; ponad 7 kar – 14 razy.

Wykres 11

Liczba łączonych kar zgodnie z wnioskiem skazanego i zgodnie z wyrokiem

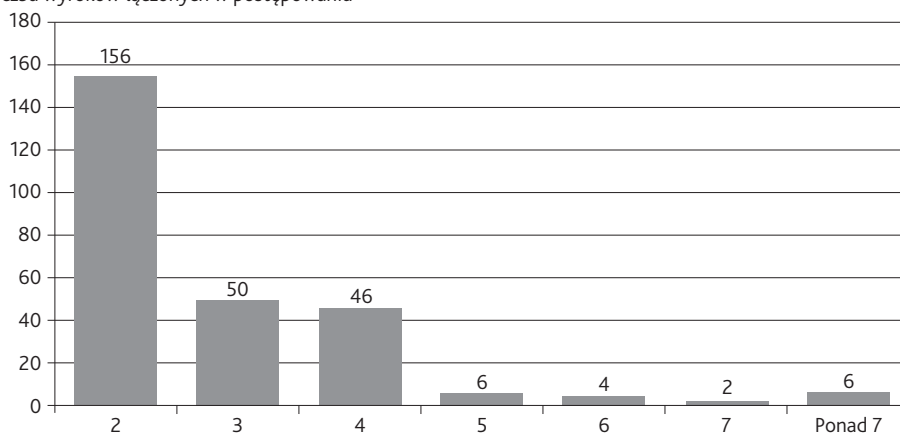

Źródło: opracowanie własne.

Ostatecznie w 270 sprawach, w których wydano wyroki łączne, połączono: 2 wyroki – 156 razy; 3 wyroki – 50 razy; 4 wyroki – 46 razy; 5 wyroków – 6 razy; 6 wyroków – 4 razy; 7 wyroków – 2 razy; ponad 6 wyroków – 6 razy⁹⁹. Oznaczało to konieczność łączenia: 2 kar – 126 razy; 3 kar – 46 razy; 4 kar – 52 razy; 5 kar – 16 razy; 6 kar – 12 razy; 7 kar – 4 razy; ponad 7 kar – 14 razy.

Wykres 12

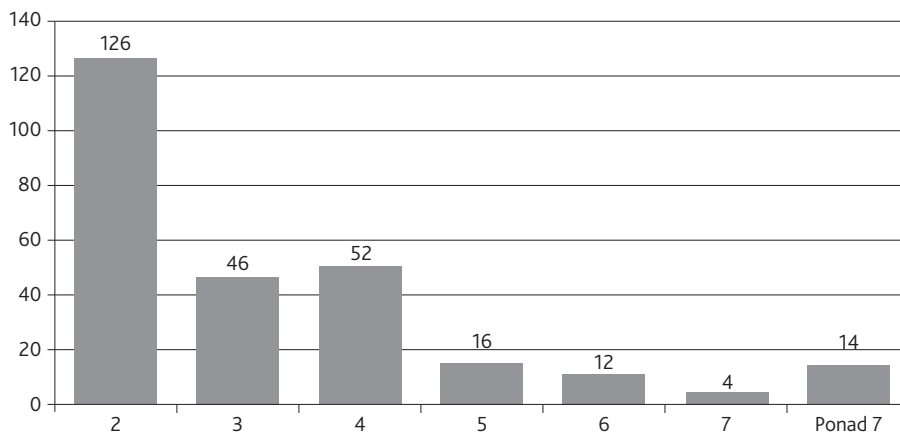
Liczba wyroków łączonych w postępowaniu

Źródło: opracowanie własne.

Wykres 13

Liczba kar łączonych w poszczególnych postępowaniach

Źródło: opracowanie własne.

⁹⁹ Należy zastrzec, że w niektórych wypadkach w jednym postępowaniu wydawano 2 lub 3 kary łączne. Dla takich spraw podana liczba łączonych wyroków i kar obejmuje wszystkie wyroki i wszystkie kary łączone w jednym postępowaniu. Liczba ta jest bowiem istotna dla potrzeb oceny poziomu złożoności spraw. Wydaje się, że w sytuacji, w której w sprawie poddawano analizie znaczną liczbę wyroków i kar, istotne jest nie to, ile kar objęto każdą z kar łącznych orzeczonych w postępowaniu, co to, ile wyroków i kar trzeba było poddać w tym postępowaniu analizie. Oczywiście to, ile ostatecznie orzeczono kar łącznych w jednym postępowaniu, nie jest pozbawione znaczenia. To także wpływa na zwiększenie stopnia złożoności sprawy.

W 270 postępowaniach orzeczono kar łącznych: 1 – 256 razy; 2 – 10 razy; 3 – 4 razy, co oznacza, że w sumie orzeczono 288 kar łącznych.

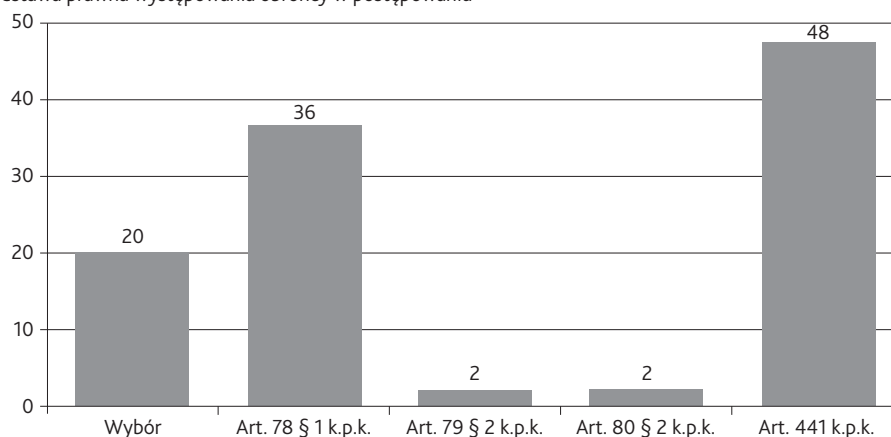
W sprawach zakończonych orzeczeniem kary łącznej skazany 269 razy był pozbawiony wolności, a 1 raz przebywał na wolności. Na rozprawie obecny był 176 razy (65,1% spraw), a 94 razy był nieobecny (34,9% spraw).

W 108 sprawach (40% spraw zakończonych wydaniem wyroku łącznego) występował obrońca, przy czym w 20 sprawach był to obrońca z wyboru, 88 razy z urzędu. 36 razy obrońca wyznaczany był na podstawie art. 78 § 1 k.p.k., 2 razy na podstawie art. 79 § 2 k.p.k., 2 razy na podstawie art. 80 § 2 k.p.k., 48 razy na podstawie art. 451 k.p.k.

Ponadto w 2 wypadkach obrońca z wyboru pojawił się na etapie postępowania odwoławczego, składając apelację na korzyść skazanego.

Wykres 14

Podstawa prawna występowania obrońcy w postępowaniu

Źródło: opracowanie własne.

W 20 sprawach skazany zażądał wyznaczenia mu obrońcy z urzędu. Wszystkie te wnioski zostały uwzględnione. W 62 przypadkach żądał doprowadzenia na rozprawę, przy czym 14 razy został doprowadzony, a 48 razy zrezygnowano z doprowadzenia go, wyznaczając mu obrońcę z urzędu. Ponadto 20 razy sąd wyznaczał obrońcę z urzędu z własnej inicjatywy.

Co ciekawe, w 16 wypadkach skazani wnioskowali o rozpoznanie sprawy pod ich nieobecność.

Prokurator obecny był na rozprawie we wszystkich badanych sprawach. Z reguły składał merytoryczne wnioski, najczęściej dokładnie umotywowane, zwykle dotyczące połączenia konkretnych wyroków i wymierzenia kary łącznej z zastosowaniem zasady asperacji lub kumulacji. Tylko w jednym wypadku prokurator ograniczył się do ogólnego wniesienia o „połączenie kar, które się nadają”.

We wszystkich postępowaniach, które zakończyły się orzeczeniem kary łącznej, sąd dysponował danymi o karalności sprawcy, odpisami wyroków. We wszystkich

też sprowadzano akta postępowań, które ujawniano w toku rozprawy głównej, z reguły bez odczytywania. We wszystkich badanych sprawach widziano potrzebę uzyskania opinii z zakładu karnego, w którym przebywał skazany. Mimo że, zgodnie z art. 571 § 1 k.p.k., orzekający sąd zwraca się o nadesłanie opinii o zachowaniu się skazanego do zakładów karnych, w których skazany przebywał, tylko w razie potrzeby, opinię taką uzyskiwano zawsze. Jak wskazano w części teoretycznej, orzecznictwo SN i doktryna stoją na stanowisku, że sąd musi mieć wiedzę na ten temat, i ewentualne odstępianie od pozyskiwania opinii wchodzi w grę tylko w sytuacji, w której stosowne informacje zawiera już wniosek, np. prokuratora. Pogląd ten, jak wynika z badań, prezentują także sądy powszechne. Natomiast tylko w 8 sprawach (2,9% spraw zakończonych wydaniem wyroku łącznego) widziano potrzebę pozyskania danych z wywiadu środowiskowego.

Wydanie wyroku łącznego stosunkowo często odbywało się w układzie procesowym, w którym zaszła konieczność rozwiązania poprzedniej kary łącznej. Miało to miejsce w 84 przypadkach, co stanowi 31,1% wszystkich wyroków łącznych. Najczęstszą przyczyną rozwiązania poprzedniej kary łącznej było ujawnienie wyroku skazującego (76 razy). W 8 przypadkach przyczyną rozwiązania kary łącznej była kontrawencjonalizacja, we wszystkich przypadkach dokonana ustawą z 27.09.2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw¹⁰⁰.

Jak wskazano wyżej, w badanej próbie wydano 270 wyroków łącznych, którymi orzeczono 288 kar łącznych. Łączono 257 razy (89,2% kar łącznych) 2, lub więcej, kary pozbawienia wolności¹⁰¹; 26 razy (9,2% kar łącznych) karę pozbawienia wolności z ograniczeniem wolności; 4 razy (1,2% kar łącznych) 2, lub więcej, kary ograniczenia wolności i 1 raz (0,4% kar łącznych) kary grzywny. W badanej próbie nie było przypadków łączenia kar najsurowszych. Tylko w jednym wypadku suma kar osiągnęła maksimum ustawowe określone dla kary danego rodzaju (w ówczesnym stanie prawnym – 15 lat pozbawienia wolności). Sąd nie skorzystał z możliwości orzeczenia kary w tej właśnie granicy.

Na 288 kar w 1 wypadku uznano, że przestępstwa zostały popełnione w ciągu i wymierzono karę na podstawie art. 91 § 1 k.k. Kar łącznych orzeczono 287. 34 razy zastosowano zasadę absorpcji (11,8% przypadków wymierzenia kary łącznej), 231 razy zasadę asperacji (80,5% przypadków) z mniejszym lub większym zastosowaniem elementów absorpcji lub kumulacji, natomiast 22 razy kumulację (7,7%)¹⁰².

Pojęcie asperacji jest szerokie. Dlatego dla zobrazowania, jaka była punitivność skazań w analizowanej grupie, warto zwrócić uwagę na to, jaki procent sumy kar (będącej, jak wiadomo, górną granicą kary łącznej) stanowiła kara łączna orzeczona przez sąd, a także jak bardzo podwyższona została kara najsurowsza (stanowiąca, jak wiadomo, dolną granicę teźże kary).

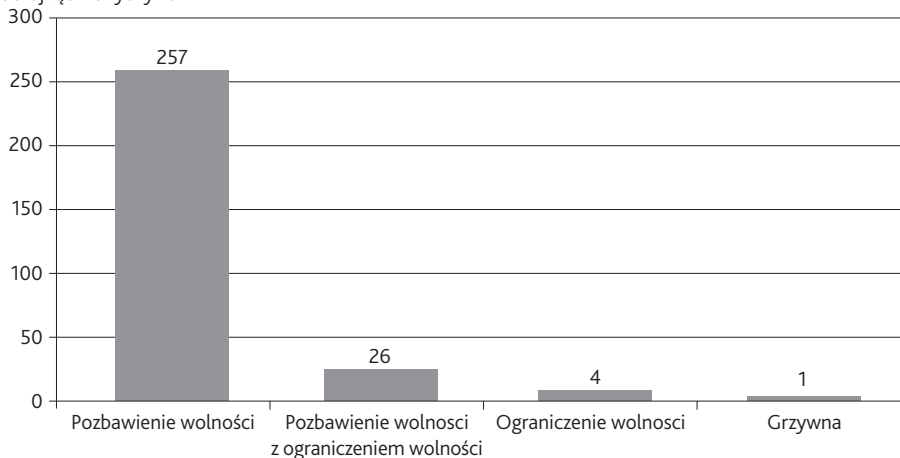
¹⁰⁰ Dz. U. 2013, poz. 1247.

¹⁰¹ Do tej grupy należy jedyny w badanej próbie przypadek, kiedy uznano przestępstwa za popełnione w ciągu i wymierzono karę na podstawie art. 91 § 1 k.k.

¹⁰² Nie wliczam tu przypadku ciągu przestępstw, jako że jest to zbieg przestępstw, przy którym nie dochodzi do wymierzenia kary łącznej.

Wykres 15

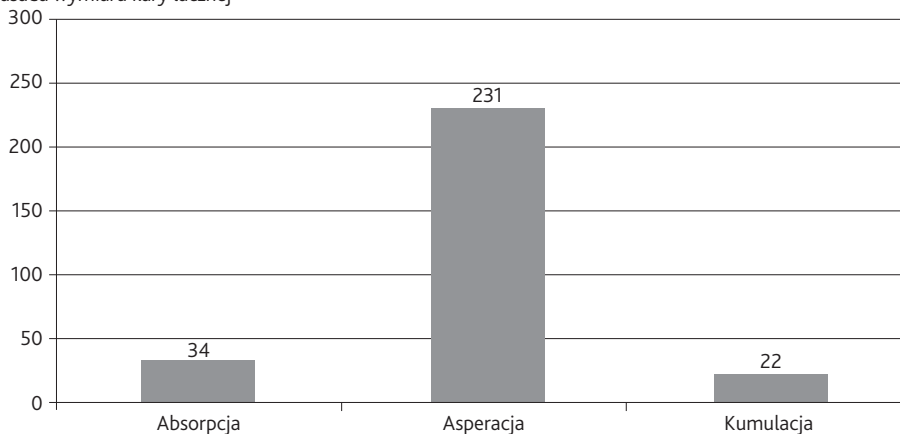
Rodzaj łącznionych kar

Źródło: opracowanie własne.

Wykres 16

Zasada wymiaru kary łącznej

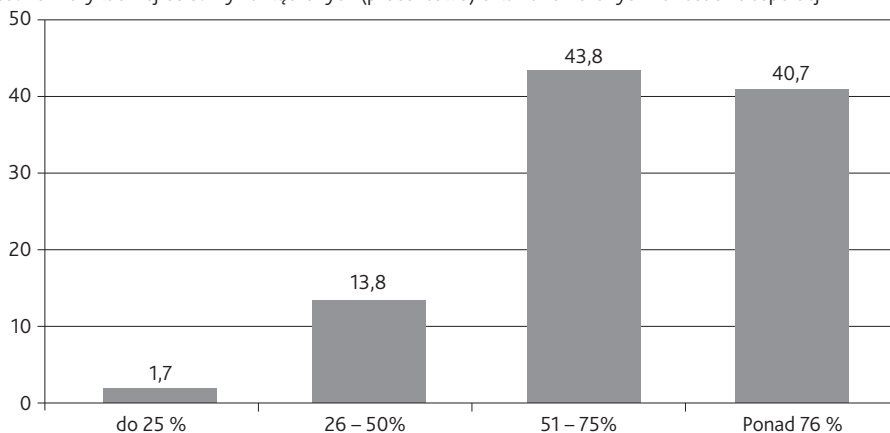
Źródło: opracowanie własne.

I tak wśród 231 przypadków orzekania na zasadzie asperacji w 4 przypadkach (1,7% kar orzekanych na zasadzie asperacji, 1,4% przypadków wszystkich kar łącznych) stanowiła ona do 25% sumy kar; w 32 wypadkach (13,8% kar orzekanych na zasadzie asperacji, 11,2% wszystkich kar łącznych) mieściła się w przedziale od 26% do 50% sumy kar; w 101 przypadkach (43,8% kar orzekanych na zasadzie asperacji, 35,2% wszystkich kar łącznych) stanowiła od 51% do 75% sumy kar; wreszcie w 94 przypadkach (40,7% kar orzekanych na zasadzie asperacji, 32,7% wszystkich kar) przekraczała 75% sumy kar.

Jak da się zauważyć, orzekając na zasadzie asperacji sądy z reguły stosują karę przekraczającą połowę sumy kar. Średnio w 231 przypadkach asperacji orzekano karę łączną w wysokości 68,1% sumy kar łącznych.

Wykres 17

Stosunek kary łącznej do sumy kar łączonych (procentowo) dla kar orzeczonych na zasadzie asperacji

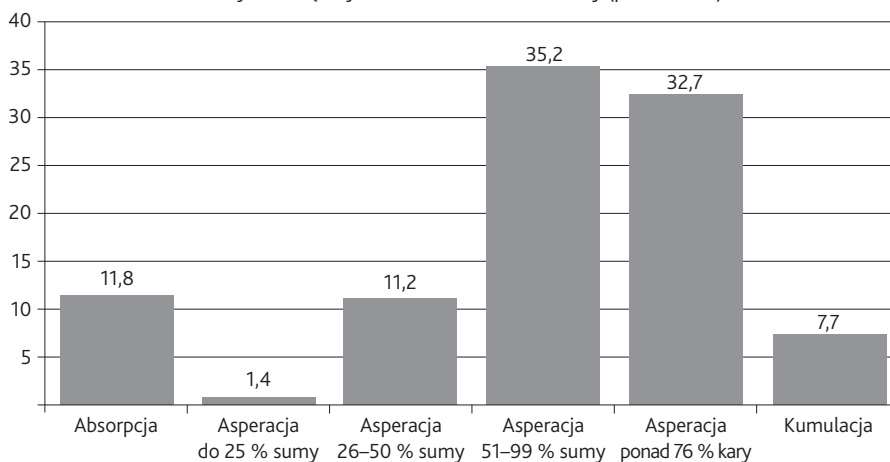

Źródło: opracowanie własne.

Analizowany element można też postrzegać w szerszej skali. Dodatkowo interesujące może się wydawać spojrzenie na kary orzekane metodą mniej lub bardziej surowej asperacji na tle kar orzeczonych na zasadzie konsumpcji i kumulacji. Można to uczynić, zestawiając kary orzeczone metodą asperacji z rozbić pod względem surowości z karami orzeczonymi z zastosowaniem metody absorpcji i kumulacji.

Wykres 18

Zestawienie surowości orzeczonych kar łącznych w odniesieniu do ich sumy (procentowo)

Źródło: opracowanie własne.

Zaprezentowane zestawienie pozwala stwierdzić, że sądy najchętniej orzekają kary w granicach nieco powyżej połowy sumy kar, dosyć rzadko orzekając kary „skrajne”, ale też dosyć rzadko orzekając kary poniżej połowy ich sumy. Jak wskazano wyżej, średnio w 231 przypadkach asperacji orzekano karę łączną w wysokości 68,1% sumy kar łączonych. Jeżeli uwzględnić w tym zestawieniu także kary orzekane z absorpcją

i kumulacją, można ten wynik nieco skorygować i stwierdzić, że średnia wysokość kary łącznej w stosunku do sumy kar łączonych wyniosła w badanej próbie 66%.

Dolna granica kary łącznej jest wyznaczana przez najsurowszą z kar łączonych. Dlatego analizując sposób stosowania przez sądy metody asperacji, warto zwrócić uwagę na to, jak kształtuje się kara łączna w porównaniu z najsurowszą z kar łączonych. Analizując pod tym kątem 231 kar łącznych, w których zastosowano asperację, można stwierdzić, że w 62 wypadkach (26,8% wypadków asperacji, 21,6% wszystkich kar łącznych), podwyższono karę najsurowszą o co najwyżej 25%; w 89 przypadkach (38,8% przypadków asperacji, 31% wszystkich kar łącznych) podniesiono karę najsurowszą o jej część mieszczącą się w przedziale od 26% do 50%; w 30 przypadkach (13% przypadków asperacji, 10,4% wszystkich kar łącznych) podniesiono karę najsurowszą o jej część mieszczącą się w przedziale od 51 do 75%; w 14 wypadkach (6% przypadków asperacji, 4,9% wszystkich kar łącznych) podniesiono karę najsurowszą o jej część mieszczącą się w przedziale od 76% do 100% (zatem orzekano aż do podwojenia kary najsurowszej); w 10 przypadkach (4,3% kar orzeczonych na zasadzie asperacji, 3,5% wszystkich kar łącznych) podniesiono karę najsurowszą o jej część mieszczącą się w przedziale od 101% do 125%; w 8 przypadkach (3,4% kar orzeczonych na zasadzie asperacji, 2,8% wszystkich kar łącznych) podniesiono karę najsurowszą o jej część mieszczącą się w przedziale od 126% do 150%; w 2 wypadkach (0,8% kar orzeczonych na zasadzie asperacji, 0,7% wszystkich kar łącznych) podniesiono karę najsurowszą o jej część mieszczącą się w przedziale od 151% do 175%; w 4 wypadkach (1,7% kar orzeczonych na zasadzie asperacji, 1,4% wszystkich kar łącznych) podniesiono karę najsurowszą o jej część mieszczącą się w przedziale od 176% do 200% (czyli w wypadkach skrajnych potrojono), wreszcie w 12 wypadkach (5,2% kar orzeczonych na zasadzie asperacji, 0,4% wszystkich kar łącznych) podniesiono karę najsurowszą o ponad 200% (czyli orzekano karę surowszą niż potrojono).

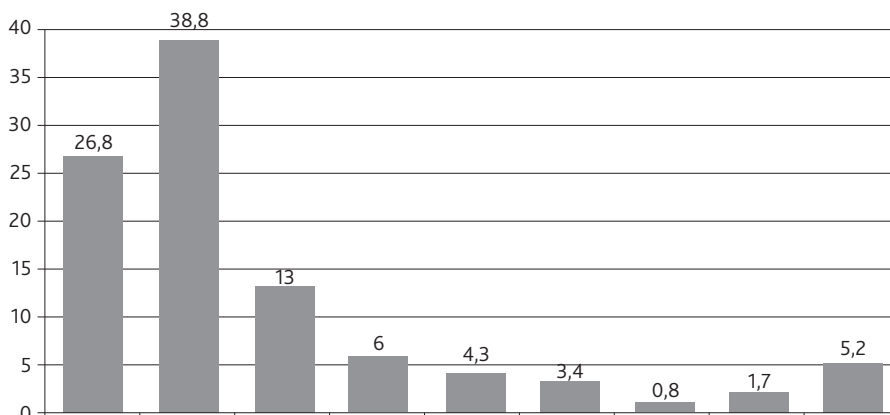
Informacja o różnicy między karą łączną i najsurowszą z łączonych ma znaczenie dla oceny sposobu stosowania asperacji, natomiast nie ma wartości dla oceny przypadków kumulacji lub absorpcji. W wypadku kumulacji to nie kara najsurowsza jest odnośnikiem prawnej oceny zachowania sprawcy, lecz suma kar. Z kolei w wypadku kumulacji nie dochodzi do zaostrzenia kary najsurowszej. Dlatego zestawianie analizowanej obecnie danej z danymi dotyczącymi absorpcji i kumulacji wydaje się niecelowe. Jednak może ona wiele powiedzieć o sposobie wymierzania kary na zasadzie asperacji. Obrazuje to poniższy wykres:

Łatwo dostrzec, że w 65% przypadków najsurowsza z łączonych kar jest zaostrzana przez sąd o nie więcej niż 50%. Jeżeli już sąd orzeka karę łączną powyżej 150% kary najsurowszej, rzadko przekracza 175% (6,9% przypadków zastosowania zasady asperacji). Decydując się na zastosowanie zasady asperacji, sądy wymierzają zatem karę łączną bliżej kary najsurowszej z łączonych niż sumy kar.

W 22 sprawach zakończonych wyrokiem sądu złożono apelacje. W 1 wypadku apelował prokurator, 8 razy tylko obrońca, 1 raz apelację złożyli obrońca i skazany, 12 razy apelacje składali tylko skazani. W 2 wypadkach wyrok sądu I instancji został uchylony, a sprawa przekazana do ponownego rozpoznania. W 20 wypadkach zaskarżony wyrok utrzymano w mocy, przy czym w 14 wypadkach apelację uznano za oczywiście bezzasadną.

Wykres 19

Stosunek kary łącznej do najsurowszej z kar łączonych przy stosowaniu asperacji (procentowo)

Źródło: opracowanie własne.

Prokurator w apelacji zarzucił rażąco niewspółmierność orzeczonej kary łącznej, która została wymierzona na zasadzie absorpcji, a zdaniem skarżącego winna być wymierzona na zasadzie kumulacji (art. 438 § 1 pkt 4 k.p.k.). Wyrok został utrzymany w mocy.

Różne zarzuty stawiali skarżący orzeczenie obrońcy. Jeden z nich postawił zarzut obrazy przepisów prawa materialnego w postaci art. 85 k.k., polegający na przyjęciu, że przypisane skazanemu czyny nie pozostają w zbiegu rzeczywistym, podczas gdy pozostawały (art. 438 § 1 pkt 1 k.p.k.). Sąd odwoławczy uchylił wyrok, przekazał sprawę do ponownego rozpoznania. Po jej rozpoznaniu sąd I instancji wymierzył skazanemu karę łączną. W innej sprawie obrońca postawił identyczny zarzut, który w danym wypadku polegał na tym, że łącząc kary, sąd nie uwzględnił jednego ze skazań. Także i w tym przypadku doszło do uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania sądowi I instancji. W dwóch wypadkach obrońca zarzucał niewspółmierną surowość kary łącznej (art. 438 § 1 pkt 4 k.p.k.), w obu wypadkach wyrok utrzymano w mocy. W 4 wypadkach obrońca żądał orzeczenia kary łącznej na zasadzie absorpcji. W 2 z tych przypadków apelację uznano za oczywiście bezzasadną. W jednym wypadku obrońca podniósł niepełnosprawność skazanego. Apelację uznano za oczywiście bezzasadną.

W jednej sprawie złożone zostały dwie apelacje, obrońcy i skazanego. W obu podniesiono zarzut z art. 438 § 1 pkt 4 k.p.k. i wniesiono o orzeczenia kary łącznej na zasadzie absorpcji. Wyrok utrzymano w mocy.

W pozostałych przypadkach apelacje składali skazani, przy czym w 11 wypadkach apelacje te były uznane za oczywiście bezzasadne. Wszystkie apelacje dotyczyły zbyt surowej, zdaniem skarżących, kary. We wszystkich podniesiono potrzebę wymierzania kary na zasadzie absorpcji.

4. WNIOSKI

1. Badania dotyczyły spraw o wydanie wyroku łącznego w latach 2012–2013. Uregulowania dotyczące kary łącznej i wyroku łącznego obowiązujące w okresie

objętym badaniami zostały zmienione ustawą z 20.02.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw¹⁰³. Analizie poddano sprawy rozstrzygnięte przed wejściem w życie tej nowelizacji. Celem badań było stwierdzenie, jak przebiegały postępowania, i czy ewentualnie da się na ich podstawie prognozować, jak będą przebiegały w przyszłości.

2. W okresie objętym badaniami podstawą wymierzenia kary łącznej było zaistnienie rzeczywistego realnego zbiegu przestępstw rozumianego jako popełnienie przez sprawcę 2, lub więcej, przestępstw zanim zapadnie wyrok, chociażby nieprawomocny, co do któregośkolwiek z nich. Właśnie przerwanie zbiegu przez wyrok skazujący stanowiło jego istotną cechę przed nowelizacją z 20.02.2015 r.

3. *Ratio legis* kary łącznej opiera się na założeniu, że zsumowanie kar orzeczonych za kilka popełnionych przez jednego sprawcę przestępstw nie jest racjonalne. Dlatego obok metody kumulacji teoria zna orzekanie kary łącznej na zasadzie asperacji i absorpcji. Kodeks karny z 1997 r. przyjął system mieszany, korzystający w pewnej mierze ze wszystkich tych metod. W okresie objętym badaniami kara łączna, zgodnie z art. 86 § 1 k.k., nie mogła być niższa od najsurowszej z łączonych kar, a wyższa od ich sumy, przy czym suma ta nie mogła przekraczać maksimum wskazanego dla każdej z kar odrębnie, tj. dla pozbawienia wolności 15 lat, dla ograniczenia wolności 2 lat i dla grzywny 810 stawek dziennych. Zgodnie z art. 86 § 1a k.k. w razie, gdy suma łączonych kar pozbawienia wolności wynosi 25 lat lub więcej, a przynajmniej jedna z nich wynosi nie mniej niż 10 lat pozbawienia wolności, można jako łączną orzec karę 25 lat pozbawienia wolności. Zgodnie z art. 88 k.k., jeżeli choćby jedna z łącznych kar jest karą 25 lat pozbawienia wolności lub dożywotniego pozbawienia wolności, orzeka się ją jako karę łączną, jednak w razie łączenia co najmniej 2 kar po 25 lat pozbawienia wolności sąd może orzec jako łączną karę dożywotniego pozbawienia wolności, co jest charakterystyczne dla reguły asperacji.

4. Łączeniu podlegały, zgodnie z art. 86 § 1 k.k., kary tego samego rodzaju. Zgodnie z art. 87 k.k. w razie skazania za zbiegające się przestępstwa na kary pozbawienia wolności i ograniczenia wolności, sąd wymierzał karę łączną pozbawienia wolności, przyjmując, że miesiąc ograniczenia wolności równa się 15 dniom pozbawienia wolności. Poważne wątpliwości w doktrynie i orzecznictwie powstawały w związku z przewidzianą w art. 89 § 1 k.k. możliwością warunkowego zawieszenia wykonania kary łącznej. Od nowelizacji k.k. dokonanej ustawą z 5.11.2009 r. stało się jasne, że takie warunkowe zawieszenie wykonania kary łącznej jest możliwe w wyroku łącznym. Przepis ten jednak nie stanowił, czy takie orzekanie może mieć miejsce w jednym postępowaniu. Wydaje się, że tak, a art. 89 § 1 k.k. winien być stosowany na zasadzie analogii.

5. Nowelizacja kodeksu karnego z 2015 r. zmieniła podstawy orzekania kary łącznej. Artykuł 85 k.k. w nowym brzmieniu pomija warunek nieprzedzielenia przestępstw wyrokiem skazującym za którekolwiek z nich, a wymaga, by łączone kary były wykonalne. Ponadto od czasu wejścia w życie nowelizacji możliwe jest łączenie kar łącznych. Pojawiła się zatem swego rodzaju „pełzająca” kara łączna, której istnienie sprawia, że każdy kolejny wyrok skazujący stanowi swego rodzaju

¹⁰³ Dz. U. 2015, poz. 396.

podsumowanie całokształtu działalności przestępczej sprawcy, o ile orzeczone wobec niego kary nie zostały jeszcze wykonane. Pojawienie się tej konstrukcji będzie miało zapewne ten wpływ na praktykę, że, po pierwsze, liczba orzekanych wyroków łącznych istotnie wzrośnie, po drugie – powinien wzrosnąć procentowy udział postępowań wszczynanych z urzędu. Niemal w każdym przypadku ponownego skazania pojawi się potrzeba zbadania, czy nie zachodzą podstawy do wydania wyroku łącznego¹⁰⁴. Nadto należy mieć na uwadze, że liczba postępowań o wydanie wyroku łącznego zostanie dodatkowo zwiększona przez wprowadzenie regulacji nakazujących łączenie kar łącznych (choć samo łączenie kar łącznych będzie stosunkowo proste, niewątpliwie prostsze od sytuacji, kiedy po rozwiązaniu poprzedniej kary łącznej należało konstruować nową). Artykuł 85 § 3 k.k. zawiera pewne ograniczenie. Zgodnie z tym przepisem podstawą orzeczenia jednej kary łącznej nie może być kara wymierzona za przestępstwa popełnione po rozpoczęciu a przed zakończeniem wykonywania innej kary, podlegającej łączeniu z karą wykonywaną w chwili popełnienia przestępstwa, lub karą łączną, w skład której wchodzi kara, która była wykonywana w chwili popełnienia przestępstwa.

6. W zakresie wymiaru kary łącznej nie doszło do poważniejszych zmian. Najistotniejszą jest regulacja podnosząca maksimum kary pozbawienia wolności z 15 do 20 lat. Artykuł 87 k.k. uzupełniony został o nowy § 2, zgodnie z którym w wypadku, kiedy za zbiegające się kary wymierzono kary pozbawienia wolności i ograniczenia wolności, a kara łączna pozbawienia wolności nie przekraczałaby 6 miesięcy, zaś kara łączna ograniczenia wolności – 2 lat, można orzec obie te kary jednocześnie, jeżeli cele kary zostaną w ten sposób spełnione.

7. Postępowanie w sprawach o wydanie wyroku łącznego toczy się przed sądem. Jedyną stroną postępowania jest skazany. Skazany ma prawo do inicjowania postępowania i do brania w nim udziału, choć udział ten nie jest obowiązkowy (art. 573 § 2 k.p.k.). Ma prawo do obrony, w tym korzystania z pomocy obrońcy. Zgodnie z art. 573 § 2 w zw. z art. 451 k.p.k., jeżeli skazany pozbawiony wolności nie jest sprowadzany na rozprawę, a nie korzysta z pomocy obrońcy, sąd winien wyznaczyć mu obrońcę z urzędu. Uczestnikiem postępowania jest prokurator, który nie jest jego stroną, lecz rzecznikiem interesu społecznego.

8. Postępowanie wszczyna się z urzędu, na wniosek prokuratora lub skazanego. Wniosek może też złożyć obrońca skazanego. Sąd w razie potrzeby zwraca się o nadesłanie opinii o zachowaniu się skazanego do zakładów karnych, w których skazany przebywał, a także o informacje o warunkach rodzinnych, majątkowych i co do stanu zdrowia skazanego oraz danych o odbyciu kary z poszczególnych wyroków (art. 571 § 1 k.p.k.). By wydać prawidłowe orzeczenie, konieczne jest posiadanie danych o karalności i odpisów wyroków. Wydaje się też, że konieczna jest znajomość akt spraw, w których zapadły łączone wyroki.

9. Jeżeli brak jest warunków do wydania wyroku łącznego, sąd wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania (art. 572 k.p.k.). Może ono zapaść na posiedzeniu, a wyrok łączny wydaje się, zgodnie z art. 573 k.p.k., po przeprowadzeniu rozprawy. Zgodnie z art. 575 § 1 k.p.k., jeżeli po wydaniu wyroku łącznego zachodzi

¹⁰⁴ Inną sprawą jest, że podstawa taka istniała także w stanie prawnym, na gruncie którego wykonano badania, a sądy zwykle tego nie czyniły.

potrzeba wydania nowego wyroku łącznego, z chwilą jego wydania poprzedni wyrok łączny traci moc.

10. Postępowania o wydanie wyroku łącznego w analizowanej próbie najczęściej były wszczynane na wniosek skazanego. Dostyc rzadko były wszczynane na wniosek jego obrońcy, tylko wyjątkowo z urzędu. Nie było przypadków wszczęcia postępowania na wniosek prokuratora. Warto zauważyć, że w postępowaniach sądy dysponują danymi o karalności sprawcy, mają zatem wiedzę na temat całokształtu działalności przestępczej sprawcy. Wydaje się, że w takiej sytuacji odsetek postępowań wszczętych z urzędu powinien być wyższy. Dotyczy to też, jak się wydaje, wniosków prokuratorskich. Dziwi ich zupełny brak w analizowanej próbie. Wydaje się, że po zmianie ustawodawczej dokonanej ustawą z 20.02.2015 r. sytuacja pod tym względem będzie musiała się zmienić. Wprowadzenie „pełzającej” kary łącznej musi skutkować uznaniem, że po wydaniu każdego kolejnego wyroku skazującego konieczne jest wydanie nowego wyroku łącznego. W stanie prawnym istniejącym przed wejściem w życie tej ustawy po wydaniu kolejnego wyroku skazującego nie rozważano potrzeby wydania wyroku łącznego, choć w zasadzie każde kolejne skazanie tworzyło potrzebę rozważenia, czy zachodzą podstawy do wydania wyroku łącznego. Warto zresztą zauważyć, że tego rodzaju rozumowanie było do pewnego stopnia uzasadnione. Skazani składali wnioski o wydanie wyroku łącznego właściwie we wszystkich przypadkach, kiedy byli skazani więcej niż 1 raz, niekiedy też w wypadkach, kiedy skazywani byli 1 raz, czy też w wypadkach, kiedy wydano już w ich sprawie wyrok łączny. Z uzasadnień wniosków składanych przez skazanych wynika, że traktują oni postępowanie w sprawie wydania wyroku łącznego jako instytucję z założenia służącą złagodzeniu odpowiedzialności karnej skazanego. Połowa wniosków złożonych przez skazanych była nieuzasadniona. Z drugiej strony to, że skazani składają wnioski o wydanie wyroku łącznego w każdym przypadku skazania więcej niż 1 wyrokiem sprawia, że większość przypadków tego rodzaju ostatecznie analizowana jest przez sąd pod kątem potrzeby wymierzenia kary łącznej.

11. Traktowanie przez skazanych wniosków jako drogi do złagodzenia odpowiedzialności skutkowało koniecznością procedowania w sprawach, które nie mogły doprowadzić do wydania wyroku łącznego. Dotyczyło to znacznego odsetka spraw. Połowa wniosków złożonych przez skazanych była niezasadna. 47,5% wszystkich postępowań zakończyło się bez wydania wyroku łącznego. W większości przypadków postępowania umorzono. Wszystkie postępowania umorzone zostały wszczęte na wniosek skazanych (w jednym wypadku wniosek składał także obrońca). Warto podkreślić, że zmiana podstaw orzekania kary łącznej ustawą z 15.02.2015 r. powoduje, że większość z tych wniosków w obecnym stanie prawnym byłaby zasadna. Gdyby zostały złożone obecnie, prowadziłyby do wydania wyroku łącznego.

12. Zwraca uwagę, że wnioski składane przez obrońców były zasadne. Poza jednym doprowadziły do wydania wyroku łącznego. Jedyne umorzenie w przypadku wszczęcia postępowania na wniosek obrońcy nie wynikało z tego, że był niezasadny, lecz z przyjęcia przez sąd wadliwej konstrukcji tzw. konfiguracyjnego wymiaru kary łącznej.

13. Sądy standardowo pozyskiwały dane o karalności i odpisy wyroków wydanych wobec skazanego. Posiadanie odpisów wyroków, wskazujących, kiedy

następowały skazania za poszczególne przestępstwa i kiedy zostały one popełnione, pozwala na ustalenie, czy istnieją podstawy do wydania wyroku łącznego. Posiadanie danych o karalności jest z kolei wstępną informacją o tym, jakie wyroki w ogóle zostały wobec skazanego wydane. W sprawach, w których postępowanie zostało umorzone, posiadanie tych danych jest wystarczające do podjęcia decyzji w sprawie. Jednak w niektórych umorzonych sprawach sąd ograniczył się do uzyskania tylko danych o karalności, w innych pozyskiwał dodatkowo akta postępowań, nieco rzadziej opinie z zakładów karnych.

14. Pozyskiwanie tylko danych o karalności było wystarczające w tych sprawach, w których wnioski skazanych były oczywiście niezasadne, np. wobec skazanego orzeczono tylko 1 wyrok. Pozyskiwanie dodatkowo akt postępowania, ewentualnie opinii było efektem swego rodzaju ostrożności procesowej sądu. Należy podkreślić, że ostrożność ta była usprawiedliwiona. Pozyskiwanie dowodów w sytuacji, kiedy nie było jeszcze wiadomo, czy na pewno będą potrzebne, pozwalało uniknąć przedłużenia postępowania w sytuacji, gdyby przyszło do merytorycznego rozstrzygnięcia o karze łącznej. Z kolei wykonywanie zbędnych, w gruncie rzeczy, czynności nie powodowało przedłużenia postępowania.

15. W sprawach zakończonych wydaniem wyroku łącznego sąd procedował tylko 8 razy z urzędu, a 262 razy na wniosek, przy czym ani razu postępowanie nie zostało wszczęte na wniosek prokuratora. Najczęściej wniosek składał skazany, który wnosił zazwyczaj o połączenie wszystkich wyroków, jakie kiedykolwiek zostały wobec niego wydane. Z uwagi na to w prawie 1/3 przypadków uwzględnionych wniosków skazanego konieczne było zredukowanie liczby łączonych wyroków i kar w stosunku do wniosku.

16. Skazani stosunkowo rzadko korzystali z pomocy obrońców z wyboru. Natomiast dosyć często pojawiali się obrońcy z urzędu – najczęściej wyznaczeni na podstawie art. 573 § 2 w zw. z art. 451 k.p.k. Nie budzi wątpliwości praktyka wyznaczania ich w wypadku, kiedy dochodziło do rozprawy. Natomiast stosunkowo częste przypadki wyznaczania ich w postępowaniu przed wyznaczeniem rozprawy można – przynajmniej w pewnym zakresie – uważać za przedwczesne. Wszyscy skazani, poza 1, byli w czasie postępowania pobawieni wolności. Około 1/4 z nich żądała doprowadzenia na rozprawę. Zwykle w takich wypadkach skazanego nie doprowadzano, uznając za wystarczającą obecność obrońcy. Na wszystkich rozprawach obecny był prokurator.

17. We wszystkich postępowaniach, które zakończyły się orzeczeniem kary łącznej, sąd dysponował danymi o karalności sprawcy, odpisami wyroków, zawsze sprowadzono akta postępowań, które ujawniano w toku rozprawy głównej oraz opinię z zakładu karnego, w którym przebywał skazany. Rzadko pozyskiwano dane z wywiadu środowiskowego.

18. W prawie 1/3 przypadków wydania wyroku łącznego pojawiała się potrzeba rozwiązania poprzedniej kary łącznej. Najczęściej wynikało to z ujawnienia nowego wyroku, rzadziej ze zmiany przepisów. Warto zauważyć, że zmiana dokonana ustawą z 20.02.2015 r. będzie najprawdopodobniej skutkować znacznym wzrostem przypadków, kiedy będzie potrzeba orzekania nowej kary łącznej w miejsce poprzedniej. Będą to wszakże przypadki, w których procedować się będzie nieco inaczej niż w analizowanych, a to z uwagi na wprowadzoną tą nowelizacją możliwość (i obowiązek) łączenia kar łącznych.

19. W prawie 90% przypadków łączono kary pozbawienia wolności, a w 9% wypadków pozbawienie wolności z ograniczeniem wolności. Tylko 1 raz suma kar osiągnęła 15 lat pozbawienia wolności, jednak sąd orzekł karę niższą. W ponad 80% wypadków stosowano asperację, w ponad 11% absorpcję, w prawie 8 kumulację. Sądy, stosując asperację, rzadko zwiększają karę najsurowszą o więcej niż 75%, rzadko też suma kar przekracza 50%. Średnia wysokość kary łącznej w stosunku do sumy kar łączonych wyniosła w badanej próbie 66%. Decydując się na zastosowanie zasady asperacji, sądy wymierzają zatem karę łączną bliżej kary najsurowszej z łączonych niż sumy kar.

20. Ogólnie można podkreślić przede wszystkim prawidłowe, co do zasady, procedowanie sądów. Wydaje się, że jedynym poważniejszym mankamentem jest stosunkowo zbyt mała liczba postępowań wszczynanych z urzędu, mimo że sądy posiadają wiedzę odnośnie do skazań, z uwagi na to, że orzekając w postępowaniach o kolejne przestępstwa dysponują danymi o karalności, a często i odpisami wyroków. Poza tym jednym, postępowania prowadzone były dosyć sprawnie i bez poważniejszych błędów. Poniżej, w ramach zaprezentowania stanów faktycznych, wskazane zostały właściwie wszystkie postępowania, w których dało się stwierdzić nieprawidłowości.

21. Wnioski składane są przeważnie przez skazanych, którzy traktują je jako drogę do załagodzenia swojej odpowiedzialności. Postrzegają oni postępowanie jako sposób zmniejszenia dolegliwości kary. Stąd wnioski składają właściwie w każdej sytuacji, gdy są skazani kilkoma orzeczeniami. Z tego powodu szereg postępowań trzeba umorzyć przed rozprawą, po stwierdzeniu braku przesłanek do wydania wyroku łącznego. Należy podkreślić, że powinno się to zmienić po wejściu w życie ustawy z 20.02.2015 r., gdyż większość tak sformułowanych wniosków byłaby dzisiaj zasadna.

22. Sądy z reguły starają się najpierw pozyskać dane o karalności i odpisy wyroków. Zwykle to wystarcza już do stwierdzenia, czy zachodzi podstawa do dalszego procedowania, czy postępowanie należy umorzyć. Bardzo często jednak już po otrzymaniu wniosku pozyskują też akta postępowań i opinie z zakładu karnego, by nie przedłużać postępowania w razie, gdyby należało wydać wyrok łączny. Znajomość akt postępowań, w których zapadły łączone wyroki, jest w razie procedowania o wydanie wyroku stuprocentowa. Zawsze też sądy widzą potrzebę uzyskania opinii z zakładu karnego.

23. Postępowania o wydanie wyroku łącznego są częste. Ich liczba po wejściu w życie nowelizacji powinna się jeszcze zwiększyć. Nie są one skomplikowane nie sprawiają też specjalnych kłopotów sądom. Co prawda samo zestawianie wyroków i skazań jest nieco żmudne, jednak sądy potrafią to robić bez większych błędów. Zresztą po wejściu w życie ustawy z 20.02.2015 r. wymierzanie kary nieco się uprości. Z uwagi na spodziewane zwiększenie liczby tego rodzaju postępowań należy oczekiwać, że mogą być one – nie bez racji – postrzegane przez praktykę jako uciążliwe, tym bardziej, że są to postępowania, w których nie rozstrzyga się o odpowiedzialności karnej sprawcy. Niemniej nie należy oczekiwać, by sprawiły jej one większą trudność w przyszłości.

Słowa kluczowe: prawo karne; kara łączna; wyrok łączny

Summary

Marek Kulik – Aggregate judgment in court practice in the years 2012–2013

This paper presents the results of studies concerning proceedings involving the issue of an aggregate judgment in 2012–2013. The study covered 512 cases, which were analysed from the point of view of the entity that initiated proceedings; the participation of defence counsel; the participation of the convicted person; the degree of familiarity with the case files in proceedings in which aggregate judgments were issued; the method of issuing decisions in the case; the way in which the concurrent/consecutive penalty was adjudicated. The study is preceded with a short analysis of the state of law relating to concurrent/consecutive penalty and aggregate judgment before the Penal Code amendments of 20 February 2015 and with an indication of the direction for interpreting those provisions after the amendments. In the final part, the author presents conclusions.

Keywords: criminal law; concurrent/consecutive penalty; aggregate judgment